

Univerzita Hradec Králové

Filozofická fakulta

Historický ústav

Politický a správní vývoj okresu Jičín v letech 1948–1960

Diplomová práce

Autor: Bc. Aneta Divoká
Studijní program: N7105 Historické vědy Mgr.
Studijní obor: Historie
Vedoucí práce: doc. PhDr. Ondřej Felcman, CSc.

Hradec Králové

2016

Zadání diplomové práce

Autor: Bc. Aneta Divoká

Studium: F1362

Studijní program: N7105 Historické vědy

Studijní obor: Historie

Název diplomové práce: **Politický a správní vývoj okresu Jičín v letech 1948-1960**

Název diplomové práce Political and Administrative Development of the Jičín District, 1948 to
AJ: 1960

Anotace:

DP se bude zabývat politicko-správními dějinami okresu Jičín v letech 1948-1960. Bude především sledovat MNV a OV KSČ, jejich vzájemné vztahy a problematiku voleb. Metody: analýza, syntéza Archivní fondy: Fond ONV, OAV NF, OV KSČ SOka Jičín

Garantující pracoviště: Historický ústav,
Filozofická fakulta

Vedoucí práce: doc. PhDr. Ondřej Felcman, CSc.

Oponent: PhDr. Jan Mervart, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 8.12.2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucího práce a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové 4. ledna 2016

.....

Děkuji vedoucímu diplomové práce doc. PhDr. Ondřeji Felcmanovi, CSc. za poskytnuté materiály, cenné připomínky, odborné rady a čas, který věnoval dohledu nad mou prací.

Anotace

DIVOKÁ, Aneta. *Politický a správní vývoj okresu Jičín v letech 1948–1960*. Hradec Králové: Filosofická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2016. Diplomová práce.

Diplomová práce se zabývá politickým a správním vývojem okresu Jičín v letech 1948–1960. Hlavním cílem práce je analýza změn, kterými prošel jičínský okresní národní výbor ve sledovaném období. Zabývá se jeho kompetencemi, proměnami organizační struktury a v neposlední řadě volbami do národních výborů uskutečněných v letech 1949, 1954 a 1957. Odhaluje, jak jejich výsledky ovlivnily složení ONV. Práce přihlíží také k administrativním reformám z let 1949 a 1960 a jejich dopadu na působnost a skladbu ONV. Přihlédnu to je také k dobovému hospodářskému vývoji a jeho specifikám, a to vše na bázi komparace regionálních poměrů s celorepublikovým vývojem. Diplomová práce se opírá o archivní dokumenty, především o fond ONV Jičín, uložené ve Státním okresním archivu Jičín, dále o studium odborné literatury a diplomových prací, které vznikly v semináři vedoucího práce k této tématice.

Klíčová slova: okres Jičín, okresní národní výbor, volby, politické strany

Annotation

DIVOKÁ, Aneta. *The political and administrative Development in Regional Jičín in period 1948–1960*. Hradec Králové: Filosofická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2016. Diplomová práce.

The thesis deals with the political and administrative developments Jičín district between 1948–1960. The main objective is to analyze the changes which have occurred in the Jičín District People's Committee in the period. It deals with its competencies, changes in organizational structure and ultimately elections to the National Committee made in 1949, 1954 and 1957. It reveals how their results have influenced the composition of the DNC. Work also takes into account the administrative reforms of 1949 and 1960, and their impact on the scope and structure DNC. It is also taken into account the period's economic development and its specifics, all based on a comparison of regional relations with the national development. The diploma thesis is based on archival documents, especially the DNC fund Jičín, stored in the State District Archive Jičín, as well as on special literature studies and dissertations that originated in the workshop supervisor on this issue .

Keywords: regional Jičín, district people's committee, election

Obsah

Úvod	8
1. Kapitola: Události roku 1948 na okrese Jičín	16
1.1. Volby 1948.....	20
2. ONV Jičín v letech 1949–1954	24
2.1. Správní reforma 1949.....	24
2.2. Činnost ONV Jičín do roku 1954.....	25
2.3. Volební rok 1954	40
3. Kapitola: Jičínský okres v letech 1954–1957	44
3.1. Situace v ONV do roku 1957	44
3.1. Volby do národních výborů v roce 1957.....	51
4. Kapitola: Vývoj Jičínska v období let 1957–1960	53
4.1. ONV Jičín do roku 1959	53
4.2. Správní reforma roku 1960	61
Závěr	65
Seznam pramenů	67
Seznam literatury:	68
Seznam použitých zkratek.....	70
Seznam příloh	71

Úvod

Diplomová práce o politickém a správním vývoji okresu Jičín v letech 1945–1960 předkládá na základě podrobné analýzy činnosti ONV předložit konkrétní obraz politicko-správního vývoje tohoto východočeského okresu. Diplomová práce navazuje na autorčinu bakalářskou práci¹, která zachycovala vývoj jičínského okresu v letech 1945–1948, tedy v období, kdy na okrese postupně přebíraly moc ONV a s ním i místní národní výbory.

Základním pramenem pro sledování vývoje okresu jsou zápisy ze schůzí rad a plén ONV. Plénium řídilo politiku okresního národního výboru a určovalo směr jeho činnosti. Mělo zásadní vliv na výstavbu, hospodaření okresu, zřizování komunálních podniků a určovalo personální politiku, nejen organizací řízených ONV. Neméně významné informace přináší i zápisy z rady ONV, která připravovala zasedání ONV, podávala zprávy o své činnosti, řídila a kontrolovala práci nejen svých odborů, ale i rad národních výborů nižšího stupně a vyřizovala stížnosti občanů. V pozdějších letech vývoje národních výborů byly kompetence rady ještě posíleny.

V počátcích národní výbory vycházely ze starých spisových plánů okresních úřadů, i když těžiště jejich činnosti spočívalo především v tzv. revolučních agendách, které přinášela nová doba. Patřily sem konfiskace majetku Němců a kolaborantů, včetně jejich zemědělského majetku, ustanovení národních správ a přidělů, odsun Němců, osídlování pohraničí a trestání provinění proti národní cti, evidence a náhrada válečných škod, revize první pozemkové reformy apod.

Od počátku padesátých let docházelo ke změně a okresní národní výbory se staly státními orgány zcela nového charakteru. Jako mocenské orgány státu „diktatury proletariátu“ se podílely pod vedením KSČ na všech rozhodujících úkolech výstavby socialismu v oblasti své působnosti.

Celkově lze říci, že fond ONV poskytuje nepřehledné množství písemností, z nichž mnohé patří k nejdůležitějším zdrojům informací pro řadu otázek spojených

¹ DIVOKÁ, Aneta. *Politický a správní vývoj okresu Jičín v letech 1945–1948*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2013. Bakalářská práce.

s budováním socialismu v jičínském okrese. Vždyť ONV jako nejnižší z řídicích orgánů uváděly do života všechna nařízení a opatření nadřízených orgánů, jimiž se měnila politická, ekonomická i sociální struktura společnosti. Prováděly násilnou socializaci zemědělství, místního průmyslu, likvidovaly drobné živnostníky, potlačovaly jakýkoliv projev nesouhlasu či odporu vůči komunistickému režimu, staly se nástrojem jeho moci. Bez studia těchto písemností nelze provádět seriózní historickou práci, která by zhodnotila atmosféru a život tehdejší doby.

Ke konci druhé světové války patřily k jičínskému okresu čtyři soudní okresy: Jičín, Libáň, Nová Paka a Sobotka. Po osvobození začal pracovat samostatně ONV Nová Paka a 28. května 1945 byl novopacký okres oficiálně zřízen jako samostatný. Do Jičínského obvodu tedy patřilo 156 obcí rozdělených do tří soudních okresů.² Okres hraničil na severu s okresy Turnov, Semily a Mladá Boleslav, na východě s okresem Hořice, na jihu s okresy Nový Bydžov a Nymburk, na jihozápadě s okresem Mladá Boleslav a na západě s okresem Mnichovo Hradiště.

Rok 1945 v Československu znamenal převrat politického a správního zřízení. Na základě vládního nařízení č. 4/1945 o volbě a pravomocích národních výborů vznikaly na osvobozeném území místní, okresní a zemské národní výbory.

² **Soudní okres Jičín** – Brada, Březina, Březka, Bukvice, Butoves, Čejkovice, Češov, Dílce, Dolany, Dřevěnice, Holín, Hradištko, Hubálov, Chomutičky, Chyjice, Jičín, Jičíněves, Jinolice, Kamenice, Kartouzy – Valdice, Kbelnice, Konecchlumí, Kostelec, Kovač, Labouň, Lhota Hlásná, Lhota Kocáková, Liběšice, Libunec, Lochov Dolní, Lochov Horní, Lužany, Milíčeves, Místo Staré, Moravčice, Nadslav, Nemyčeves, Ohaveč, Ostružno, Podhradí, Podúlší, Popovice, Prachov, Radim, Robousy, Řeheč, Slatiny, Soběraz, Střevač, Stříbrnice, Studeňany, Těšín, Třtěnice, Tuř, Tužín, Úlibice, Veliš, Vesec, Vitíněves, Vlhošť, Vrbice, Zámezí, Železnice, Žeretice, Žitětín. **Soudní okres Libáň** – Bačálky, Bartoušov, Běchary, Bílsko, Brodek, Budčeves, Bystřice, Dětenice, Doubravany, Drahoraz, Hasina, Hrady Staré, Hřmenín, Cholenice, Kotuž, Kopidlno, Košík, Křešice, Ledce, Lhota Údrnická, Lhota Zelenecká, Libáň, Lično, Mlýnec, Nečas, Osenice, Podolí, Pojedy, Prodašice, Psinice, Pševs, Rokytňany Dolní, Rokytňany Horní, Rožďalovice, Sedliště, Seletice, Slavhostice, Sovolusky, Tuchom, Údrnice, Ujkovice, Únětice, Važice, Vršce, Záhuby, Zámostí, Zliv, Židovice, Žitovlice. **Soudní okres Sobotka** – Bachov, Bousov Horní, Bousov Dolní, Čálovice, Dobšice, Domousnice, Drštěkryje, Hubojedy, Kdanice, Lavice, Lhota Dlouhá, Lhota Rytířova, Lhota Staňkova, Libošice, Malechovice, Markvartice, Mladějov, Nepřívěc, Obruby, Obrubce, Ohařice, Osek, Plhov, Podkost, Pole Vlčí, Přepeře, Přichvoj, Rabakov, Rakov, Rohatsko, Roveň, Řitonice, Samšina, Skuřina, Skyšice, Sobotka, Spyšová, Střeleč, Veselice.

V každém okrese se zřizovaly ONV, které v obvodu svojí působnosti měly vykonávat všechny veřejné záležitosti, pokud nenáležely jiným orgánům. A jako orgány státní správy měly být podřízeny vládě. Činnost revolučních národních výborů byla dána zejména dekrety prezidenta republiky a po ustanovení Prozatímního národního shromáždění příslušnými zákony. Volby do Prozatímního národního shromáždění, které byly ještě nepřímé, se konaly 14. října 1945 a jeho členem se stal i dr. A. Vošahlík z Jičína.

Jičínský revoluční národní výbor vznikl v únoru 1945, kdy došlo ke spolupráci místních ilegálních organizací. ORNV byl složen z 31 členů, jehož předsedou se stal člen KSČ Josef Dvořák. Kompetence tohoto revolučního národního výboru byla zprvu neurčitá. Již v květnu předsednictvo ORNV přebíral okresní úřad a byly vydány první předpisy a nařízení, například o otevření obchodů, zásobování obyvatelstva, o ochraně majetku.

Obdobně jako ORNV se ustavil i Revoluční místní národní výbor v Jičíně, jehož předsedou se stal národní socialista J. Zikmund a místopředsedy komunisti B. Coufal a lidovec J. Rohleder. Na své schůzi 8. června 1945 MRNV v Jičíně vyhlásil svůj program ve 30 bodech, které zabíraly všechny oblasti života města.

Řádný jičínský okresní národní výbor s potřebnými správními pravomocemi byl ustanoven podle kandidátky koordinačního výboru 26. července 1945. ONV měl 24 členů, z nichž volil referenty a osmi člennou radu. Ti stejně jako předseda a místopředsedové byli zvoleni na schůzi 18. srpna 1945. Do funkce předsedy byl zvolen Josef Dvořák za KSČ, prvním místopředsedou se stal J. Janata za sociální demokraty, druhým místopředsedou byl zvolen O. Novotný za národní socialisty a třetím místopředsedou JUDr. Potůček za stranu lidovou, podle zásady paritního zastoupení všech tehdy povolených politických stran. Co se týká spolupráce jednotlivých politických stran na okrese, tak se nevyskytl jediný problém, zásada parity byla dodržována. Lidé očekávali měnovou reformu, která byla provedena k 1. listopadu 1945. V této měnové reformě byla nahrazena znehodnocená protektorátní měna novou československou korunou. Kurz výměny byl příznivý. Lidé si mohli vyměnit starou měnu v poměru 1:1 až do částky 500 Kčs. Zbylé peníze byly uloženy na tzv. vázané vklady.

Po skončení druhé světové války byly národní výbory obsazeny na základě nepřímých voleb. Zástupci byli vybráni z řad národně spolehlivých občanů. Toto obsazení národních výborů trvalo do květnových voleb roku 1946, kdy se na základě výsledků do Ústavodárného Národního shromáždění obměnilo složení národních výborů všech stupňů, a to podle rozložení politických sil stran v konkrétních místech, okresech i zemích. Strany se zavázaly, že předvolební agitaci povedou v duchu vládního programu a po volbách budou nadále pokračovat v Národní frontě. Od začátku dubna se ONV Jičín zabýval problematikou voličských průkazů. Bylo to nařízeno oběžníkem Zemského národního výboru v Praze č. 453 z 29. března 1946. ONV Jičín zaslal všem místním národním výborům instrukce ohledně toho, jak mají postupovat v záležitosti voličských průkazů. Přihláška k vydání průkazu se podávala u místního národního výboru, kde byl žadatel zapsán ve voličských seznamech. V předvolebním období byla pořádána řada schůzí a veřejných projevů jednotlivými politickými stranami. Například KSC v lednu 1946 uspořádala 1. reprezentační ples s tombolou, jejíž výtěžek byl věnován na volební fond strany. V té době probíhala také akce „Zlatá kniha“ finančního fondu pro potřeby ÚV KSC, kam jednotliví členové strany darovali dle svých možností určité peněžní obnosy. Podobnou akci vyhlásil i OV KSC v Jičíně pro svůj finanční fond, a to formou dlužních úpisů po 100 Kč s tříletou splatností. Těchto „akcií“ bylo po okrese prodáno několik tisíc, avšak k jejich proplacení nedošlo, protože v roce 1948 na výročních členských schůzích se členové odhlasovali, že se vrácení půjček zříkají ve prospěch strany. Významnými akcemi národních socialistů v Jičíně byl veřejný projev dr. M. Horákové a projev dr. Feierabenda o zemědělské politice ČSNS. Volby se konaly 26. května 1946, byly to na dlouhou dobu poslední demokratické a svobodné volby.

Nejpočetnější stranou byla Komunistická strana Československa (KSC). I přesto, že se ve straně objevovaly rozdílné názory, vedoucí představitelé strany tento nesoulad tolerovali, aby neodradili, jak své voliče, tak potenciální členy komunistické strany. Hlavním cílem strany bylo prosadit se jako vlastenecká strana, postavit se do čela národa a posléze získat i monopol moci. Naopak Československá strana sociálně demokratická (ČSSD) se od konce druhé světové války potýkala se značným úbytkem svých členů, kteří přecházeli do Komunistické strany Československa. Spolupráci s komunistickou stranou považovali přední funkcionáři sociální demokracie za nutnou a prospěšnou. Ve svém programu měli sociální

demokraté požadavky jako znárodnění průmyslu, pozemková reforma, založení zemědělských družstev. Občanské svobody, soukromé vlastnictví a politický pluralismus měla ve svém programu Československá strana národně socialistická (ČSNS). Příznivci této strany byly zejména úředníci a živnostníci. Československá strana lidová (ČSL), byla strana nesocialistická, která ve svém programu vyzdvihovala ochranu soukromého vlastnictví a s tím spjatou podnikatelskou činnost. Od roku 1945 vzrostl počet členů strany o 150 tisíc. Po celou dobu voleb byly na sekretariátech všech čtyř politických stran drženy služby, které shromažďovaly výsledky voleb z celého okresu.

V celorepublikovém součtu hlasů zvítězila Komunistická strana Československa, druhé místo obsadila Československá strana národně socialistická, v jejím závěsu byla Československá strana lidová a na posledním místě se umístila Československá strana sociálně demokratická. Do ÚNS byli zvoleni opět lidovec dr. A. Vošahlík z Jičína, který se v nové vládě stal ministrem techniky, a národní socialista J. Nedoma, který zastával funkci předsedy subkomise parlamentního výboru pro kontrolu provádění dvouletky. Do Zemského národního výboru v Praze byl zvolen komunista Emanuel Haniš z Kopidlna. V jičínském okrese byla situace obdobná. Ve volbách jasně zvítězila komunistická strana a získala devět mandátů, strana národně socialistická získala osm mandátů, lidová strana čtyři mandáty. K největšímu propadu došlo u sociální demokracie, která získala mandáty dva, ale jelikož bylo potřeba obsadit celkem 24 poslaneckých míst, byl jí udělen mandát třetí. Nepochybně je zajímavé, že v jednotlivých soudních okresech byly výsledky zcela odlišné. V soudním okrese Jičín totiž zvítězila strana národně socialistická a komunisté byli až na druhém místě. Výsledek lze vysvětlit silným zastoupením zemědělců a silně působícími vlasteneckými a prvorepublikánskými tradicemi v řadách jičínských městských středních vrstev. Po parlamentních volbách došlo k utvoření nového ONV, v němž bylo poměrné zastoupení politických stran určeno na základě počtu hlasů, které při volbách získaly. V radě ONV získali komunisté a národní socialisté 3 zástupce, lidovci a sociální demokraté po jednom zástupci. KSČ jako vítězná strana měla svého zástupce ve funkci předsedy ONV, stal se jím Miloslav Folprecht. Po volbách došlo k výraznému zlepšení pozic komunistů ve funkcích v národních výborech. Celostátně ze 163 předsedů ONV bylo 128 komunistů a v 38% MNV mělo KSČ absolutní většinu. Na jičínském okrese

pracovalo v poslaneckých funkcích na místních národních výborech 678 členů KSČ, z toho 48 jako předsedové MNV. V jičínském ONV bylo i s jeho předsedou devět komunistů.

Od roku 1947 se stalo bodem číslo jedna na jednáních rady plnění dvouletky. Nepřízeň počasí v jarních a letních měsících – příznačné sucho – způsobila, že splnit úkoly v zemědělství bylo nemožné. Rezervy si stát ještě nedokázal vytvořit. Situaci měly pomáhat řešit mimořádné vyživovací komise, ustavené při ONV. Těžká zásobovací krize postihovala nejvíce sociálně slabé vrstvy obyvatelstva. Avšak členové nekomunistických stran v radě jičínského ONV znemožňovali ustavit tuto komisi, proto byla zvolena až po únoru 1948.

První měsíce roku 1948 byly ve znamení neustálých hádek. Na schůzi rady ONV 30. ledna 1948 národní socialisté vznesli protest proti bezpečnostnímu referentovi, který nejen že úmyslně nepodával návrhy na povýšení národně socialistických příslušníků SNB, ale posílal na ně také nepříznivé posudky. Kopírovala se tak celorepubliková situace.

Další vývoj správy na okrese bude předmětem analýzy v následujících kapitolách diplomové práce. Složení národních výborů ovlivnily výsledky květnových voleb do Národního shromáždění z roku 1948.

Změna ve správě nastala v roce 1949, kdy byla přijata vládní nařízení o změně správního zřízení státu. Reforma zaváděla krajské zřízení, v jehož rámci existovalo 19 krajů. Jičínský okres spadal svoji působností do Hradeckého kraje. Současně se vznikem krajů byly ustaveny krajské národní výbory, které nahradily zemské národní výbory. Jičínský okres nově spravoval 113 obcí, tj. téměř o třetinu méně než doposud, a to proto, že přišel o všechny obce soudního okresu Sobotka, které byly připojeny k okresu Mnichovo Hradiště.

Ve sledovaném období se uskutečnily volby v roce 1948, 1954 a 1957. Volby v roce 1948 byly konány do Národního shromáždění, ale výsledky z voleb byly využity také k obsazení všech stupňů národních výborů. Až v roce 1954 se uskutečnily samostatné volby do národních výborů. Ve všech zmíněných volbách vyhrála jednotná kandidátka Národní fronty, určovaná orgány KSČ.

Pro hlubší poznání politického a správního vývoje okresu Jičín vycházela autorka z důkladné heuristiky a především analýzy vydaných i nevydaných pramenů. Text diplomové práce je sepsán diachronně, aby byl výklad tématu ucelený a přehledný. S pomocí analytických postupů, využití statistické a komparativní metody, usiluje diplomová práce o postižení klíčových politických a správních faktorů sledovaného období, jako byly změny v kompetencích a organizační skladbě orgánů národních výborů, jejich účast na socializaci a kolektivizaci vesnice, rušení některých spolků apod., a to v podmínkách jičínského okresu.

Na téma poválečný politický a správní vývoj v různých českých, případně moravských okresech byly napsány v semináři vedoucího práce téměř dvě desítky závěrečných diplomových a bakalářských prací. Autorce posloužily jako metodický návod diplomové práce od Hany Lokvencové³, Jitky Langerové⁴ a Vladimíry Švábové⁵. Na druhé straně nebyla k dispozici žádná odborná regionální literatura, která by se zaměřovala na faktografické poznání vývoje jičínského okresu po roce 1948. Pro hlubší studium všeobecného obrazu dějinného vývoje padesátých let 20. století v Československu posloužily knihy Karla Kaplana.⁶ Poznatky o vývoji správy v českých zemích autorka čerpala z publikace kolektivu autorů Janáka, Hledíkové, Dobeše.⁷ Pro hlubší ujasnění správního vývoje jí posloužila odborně zaměřená publikace J. Janáka a J. Kubíčka.⁸ Pokud jde o dobový tisk, v Jičíně vycházely noviny *Jičínský kraj*. Od roku 1950 vydával okresní národní výbor věstník ONV *Kombajn*, který se 13. února 1952 stal pravidelně vycházejícím týdeníkem *Jičínský kombajn*, výrazně zaměřený na oblast zemědělství.

Diplomová práce je rozdělena do pěti kapitol. Kapitoly jsou členěny chronologicky a mají v zásadě podobnou vnitřní strukturu výkladu. První kapitola

³ LOKVENCOVÁ, Hana: Správní a politický vývoj okresu Broumov v letech 1945-1960. Hradec Králové, 1999. Diplomová práce

⁴ LANGEROVÁ, Jitka: Politický a správní vývoj okresu Polička v letech 1945-1960. Hradec Králové, 1999. Diplomová práce.

⁵ ŠVÁBOVÁ, Vladimíra: Politický a správní vývoj na Zábřežsku v letech 1948 – 1960. Hradec Králové, 2013. Diplomová práce.

⁶ KAPLAN, Karel: *Československo v letech 1948-1953. 2. část, Zakladatelské období komunistického režimu*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. KAPLAN, Karel: *Československo v letech 1953-1966. 3. část, Společenská krize a kořeny reformy*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992

⁷ JANÁK, Jan, HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, DOBEŠ, Jan: *Dějiny správy v českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005.

⁸ JANÁK, Jan, KUBÍČEK, Jaromír: *Přehled vývoje ústavních a správních institucí v Československu od r. 1945. Soupis pramenů a literatury*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1972.

zachycuje ustavení a formování ONV do komunistického převratu, zabývá se proměnami v ONV a volbami z května 1948, je tak stručným shrnutím výsledků výzkumu z bakalářské práce. Druhá kapitola popisuje územně správní reformu z roku 1949 a její důsledky pro činnost ONV. Zaznamenává nově vzniklé funkce v ONV a souběžně zachycuje politický vývoj v okrese. V jejím závěru jsou analyzovány volby 1954, které byly prvními vyhlášenými poválečnými volbami do národních výborů. Třetí kapitola pojednává o změnách v ONV, které nastaly po volbách. Na konci kapitoly jsou publikovány výsledky dalších voleb do národních výborů konané v roce 1957. Čtvrtá kapitola seznamuje se změnami v ONV po volbách a analyzuje druhou významnou územněsprávní reformu z roku 1960.

Diplomová práce nepřináší výklad všech událostí na okrese z let 1945–1960. Zaměřuje se v souladu se zadáním na rozbor působení ONV ve sledovaném období, proměny jeho působnosti a vnitřní struktury a na poznání zvláštností typických pro jičínský okres.

1. Kapitola: Události roku 1948 na okrese Jičín

Všechny celostátní události a boje prožívalo i Jičínsko. Dne 15. února 1948 se konalo v Jičíně mimořádné zasedání předsednictva OV KSČ, aby projednalo přípravu okresní stranické konference svolané na 22. února 1948, aby vyslechlo informace o postupující vládní krizi a aby provedlo vhodná opatření. Dne 16. února se v sále restaurace Záložna v Mladé Boleslavi konalo zasedání krajského výboru strany, které mělo obdobný program. Zabývalo se i otázkami nábora do KSČ, zajištěním jarních polních prací a plněním úkolů dvouletky v závodech.

V pořadí třetí schůze rady jičínského ONV v roce 1948 se sešla 18. února, aby dojednala složení a ustavení okresní mimořádné vyživovací komise. Pro odpor nekomunistických zástupců však k dohodě opět nedošlo, i když o ní mělo jednat plénum ONV dne 20. února. Toto zasedání rady bylo nejbouřlivější od roku 1945, trvalo od tří odpoledne až do dvou hodin ráno. Vážnost situace si uvědomovaly všechny politické strany, a tak účast na plénu ONV byla stoprocentní. Po zahájení se opět objevily námitky známé z předchozích zasedání rady. Výsledek hlasování o složení komise byl 9 pro (komunisté) a 15 proti. Nakonec se situace vyhrotila natolik, že na podnět národních socialistů začali všichni nekomunističtí členové pléna opouštět zasedací místnost. Proto bylo po krátké poradě komunistů takticky zasedání přerušeno a zástupci KSČ šli ostatní na chodbu přesvědčovat osobně. Po více jak hodině se do schůze vrátilo 13 členů pléna (9 komunistů, 3 sociální demokraté, 1 národní socialista), což byla nadpoloviční většina. V pokračujícím zasedání došlo k příslibu zúčastněných, že na příštím plénu ONV budou návrh komise podporovat a že zároveň všechny vznesené připomínky budou projednány.⁹

Ze schůze pléna ONV odešli jeho členové – komunisté na okresní sekretariát KSČ, kde podrobně informovali tajemníka K. Zárybnického o průběhu plenárního zasedání ONV. Z této porady byla rovněž podána zpráva krajskému předsedovi KSČ G. Součkovi do Mladé Boleslavi. Dále byl vypracován strategicko-obranný plán, vyhlášena pohotovost členů strany, jednáno s okresním velitelem SNB F. Kašparem a oblastním velitelem SNB pplk. Fachnerem, který však odmítl komunisty podporovat. Po delším jednání prohlásil, že podává žádost o penzionování, a ta byla

⁹ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha č. 3. inv. č. 3.

přijata.¹⁰ Zajištění strategicko-obranného plánu bylo velmi obtížné, protože do té doby měl okresní sekretariát KSC v Jičíně jen pět placených zaměstnanců včetně okresního tajemníka. Proto bylo užito formy štafety, tj. každý člen předsednictva OV KSC osobně navštívil určitý počet předsedů národních výborů. Tím bylo navázáno oboustranné operativní spojení. Okres objížděli F. Ptáčník, F. Kašpar a M. Folprecht. Téhož dne byl navázán kontakt se sousedními ONV a OV KSC a předány vzájemně informace o situaci.¹¹

Předjaří roku 1948 bylo plné politických a správních změn. Změny ve správě se především týkaly postavení a vlivu národních výborů. Národní výbory místní, okresní a zemské i nadále zůstaly volenými zastupitelskými orgány, avšak hlavní slovo měla rozhodnutí přicházející z akčních výborů. Akční výbory byly také na úrovni okresní a místní.

Okresní akční výbor v Jičíně byl ustanoven již 25. února 1948. Pod vedením předsedy OAV NF Miloslava Folprechta¹² (současný a poté znovu jmenovaný předseda ONV v Jičíně) začal ihned provádět čistky veřejného života. Hlavním orgánem čistek na úrovni okresů byl okresní akční výbor. Od něj pocházely všechny požadavky, všechna opatření, která byla předána okresním národním výborům, a ty vždy opatření přijaly na svých zasedáních rady i pléna.

Skutečně zásadní politickou moc však měl při rozhodování o záležitostech týkajících se okresu OV KSC. Svoji moc však prosazoval až v následujících letech.

První popřevratovou schůzi rady ONV zahájil Miloslav Folprecht jednáním o přijetí nových členů do pléna ONV. Ve výboru nevznikly žádné nové komise, pouze již existující byly doplněny novými členy, které doporučil OAV NF. V důsledku únorových změn ve vnitropolitických poměrech republiky však byli nejprve všichni členové ONV a členové všech komisí, zřízených usnesením pléna ONV v Jičíně včetně náhradníků, prověřeni OAV NF Jičín. Osoby, které se prohřešily proti národu, státu a lidově demokratickému zřízení, byly odvolány a nahrazeny osobami v tomto ohledu „spolehlivými“. OAV hned následující den po svém založení odvolal z funkcí národněsocialistického místopředsedu Oldřicha Novotného a lidoveckého

¹⁰ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha č. 48. inv. č. 48.

¹¹ PTÁČNÍK, F. *Cesta k únoru: historicko-politická kronika Jičínska*. Jičín 1977.

¹²

místopředsedu Ladislava Páva. Jejich odvoláním z funkce zanikl i jejich mandát v okresním národním výboru, který byl podmínkou pro zastávání vedoucí funkce v ONV i pro členství v jeho radě. Podle vyhlášky ministra vnitra ze dne 27. února 1948 č. 314 uveřejněné v Úředním listě ze dne 28. února 1948 o přechodné úpravě doplňování do NV, povolal OAV nové členy do okresního národního výboru. Na funkci prvního místopředsedy byl jmenován Josef Janata, druhým místopředsedou byl František Maxa a třetím místopředsedou se stal Jakub Svoboda.¹³

Za nepřijatelné osoby byli označeni i František Mlejnek a Josef Hanzalíček. V nově nastalé situaci se jejich politická příslušnost a názory nehodily. F. Mlejnek a J. Hanzalíček totiž byli členy ČSNS. Na jejich místa zvolila rada ONV Bohumila Duška a Emila Pánka, kteří tak doplnili stávající členy rady ONV – předsedu Miloslava Folprechta, Josefa Janatu, Františka Maxu, Jakuba Svobodu, Jaroslava Šubrta a Františka Ptáčníka. Všechny tyto kandidáty určil OAV v Jičíně a ONV už jejich jmenování pouze odsouhlasilo.¹⁴

Odvolání se netýkalo pouze členů rady ONV, ale celého ONV. Například někteří zaměstnanci byli posláni na dovolenou, jiní odcházeli dobrovolně. OAV funkce zbavil přednostu poštovního úřadu a několik pracovníků úřadu práce v Jičíně. Odvolán byl i ředitel valdické věznice V. Prüher a na jeho místo byl jmenován poručík SNB Josef Junek, kterého později vystřídal J. Kučera. V březnu byl odvolán také ústavní lékař valdické věznice a tuto funkci začal plnit dr. Roubíček. Několik osob bylo v průběhu února vzato za své postoje dokonce do vazby.¹⁵

Není překvapením, že všichni nově jmenovaní funkcionáři byli členy povolených stran. Jedinými povolenými a tolerovanými politickými stranami se stala Komunistická strana Československa, sociální demokracie a lidovci. Ovšem ani existence sociální demokracie neměla dlouhého trvání. Již v únoru 1948 se objevily myšlenky na sloučení s KSČ a v červnu téhož roku se tak skutečně stalo. Zcela zlikvidovanou stranou byla Československá strana národně socialistická, k její likvidaci došlo ihned po únoru 1948. Tedy pouze zástupci KSČ, sociální demokracie a lidovců se mohli stát členy pléna potažmo rady ONV.

¹³ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha č. 48. inv. č. 48.

¹⁴ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha č. 3. inv. č. 3.

¹⁵ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 376. inv. č. 1632.

Okresní AV také hned 26. února přistoupil k zveřejňování prováděných opatření a k vysvětlování politiky obrozené Národní fronty. Pod redakcí J. Webera byl nepravidelně vydáván leták nazvaný *Jičínsko buduje*. Druhé číslo letáku, vydané nákladem 11 500 kusů, bylo v krátké době zcela rozebráno.¹⁶

Dne 29. února měl OAV již 32 členů, zastupujících všechny oblasti politického, společenského, hospodářského a kulturního života Jičína. Tajemníkem OAV se stal A. Zumr, a po jeho odchodu do krajského AV v Mladé Boleslavi J. Weber. V souvislosti s rozdělením funkcí předsedy akčních výborů a národních výborů se stal předsedou OAV v Jičíně A. Kučera.

Stejně jako OAV NF začaly působit AV NF i v jednotlivých místních obcích. Dne 25. února se ustavil i místní akční výbor v Jičíně. Jeho předsedou se stal J. Novotný. Akční výbory Národní fronty vznikaly i v ostatních obcích okresu. Téhož dne vznikl i MAV v Kopidlně pod vedením A. Moravce. O den později v Žereticích (předseda V. Hnízdo), Sobotce (předseda J. Sedmidubský), Markvarticích a dalších obcí. Do 10. března 1948 bylo v jičínském okrese ustanoveno 120 MAV.

Místní akční výbor za podpory OAV v Jičíně prováděl také personální změny. Byl odvolán dosavadní předseda MNV a deset členů pléna. Nový předseda MNV Josef Novotný, vzal do přísahy všechny zaměstnance MNV, jak to odpovídalo požadavkům doby. V rámci působnosti MNV v Jičíně byli dále odvoláni přednosta berní správy, ředitel obecní spořitelny a někteří členové jejího představenstva.¹⁷

Akční výbory se vytvářely však i v dalších institucích a organizacích. S výjimkou odborné školy pro ženská povolání, jejíž pedagogický sbor byl v té době se studentkami na horách. Akční výbor se ustavil například v jičínském Agrostroji, Sokole, Autoklubu, Svazu brannosti i v městské osvětové radě.

Rušné únorové dny roku 1948 uzavíral sjezd rolnických komisí, konaný v Praze ve dnech 28. a 29. února. Zástupci místních rolnických komisí ze 113 obcí jičínského okresu zvolili 26. února 30 delegátů, mezi nimiž na sjezd odjel i F. Maxa, zemědělský referent ONV a člen ústřední rolnické komise S. Pavlíček, J. Horyna, Nepomucký a další. Na shromáždění zástupců rolnických komisí v Jičíně konaném

¹⁶ PTÁČNÍK, F. *Cesta k únoru: historicko-politická kronika Jičína*. Jičín 1977.

¹⁷ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 376. inv. č. 1632.

26. února byla zvolena i nová okresní rolnická komise. Předsedou se stal František Bydžovský, místopředsedou Josef Brusák a členy J. Bílek, J. Macoun, J. Pražák, F. Kubík, F. Kabelák a další.¹⁸

Na plenárním zasedání 12. března 1948 byl ustaven „obrozený“ Okresní národní výbor v Jičíně. Předsednictvo pracovalo ve složení: předseda M. Folpreht, 1. místopředseda J. Janata, 2. místopředseda F. Maxa, 3. místopředseda J. Svoboda a spolu s předsednictvem tvořili radu F. Ptáčník, J. Šubrt, B. Dudek, a E. Pánek. Později došlo ještě k některým změnám souvisejícím s rozdělením funkcí. ONV byl 24 členný s 24 náhradníky a pracoval v osmi komisích: bezpečnostní a vojenské (F. Ptáčník), stavební, technické a zásobovací (J. Šubrt), zemědělské, lesnické a osidlovací (F. Maxa), kulturní, školské a osvětové (J. Svoboda), dopravní (E. Pánek), průmyslové, živnostenské, obchodní a pro cizinecký ruch (J. Janata), lidové správy (B. Dudek) a ze zákona povinných komisí finanční (J. Janata), regionální (M. Folpreht), mimořádné vyživovací (J. Jiránek) a dvou komisí trestních nalézacích (J. Jahoda a J. Kracík). Vedoucím úřadu ONV byl Zemským národním výborem jmenován JUDr. F. Roubal.¹⁹

Počátkem března byl na plenárním zasedání MAV ustaven také MNV v Jičíně a 20. dubna byl jeho předsedou zvolen J. Novotný a 1. náměstkem J. Henke. MNV pracoval ve dvanácti komisích.²⁰

Už 10. dubna se v Jičíně sešla okresní konference předsedů místních národních výborů, která projednala další činnost a vytyčila budovatelský program Jičínska, zabývající se především splněním zemědělských dodávek, výroby v závodech, plánovitou výstavbu měst a vesnic okresu, dalším zřizováním různých družstev na vesnicích.²¹

1.1. Volby 1948

Důležitou událostí jara 1948 byly volby. S určením termínu voleb byl však problém, konečné datum padlo na 30. května. Volby se týkaly Národního shromáždění, ale

¹⁸ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 3. inv. č. 3.

¹⁹ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 3. inv. č. 3.

²⁰ Tamtéž

²¹ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 48. inv. č. 48.

jejich výsledky zasáhly i do složení národních výborů všech stupňů. Jediným politickým seskupením, které bylo možno volit, byla Národní fronta. Národní fronta Čechů a Slováků bylo spojení všech tehdejších politických stran, tedy KSC, ČSSD, nově transformované ČSS a ČSL. Volič tak neměl příliš mnoho možností – pouze tři: zvolit Národní frontu nebo vhodit tzv. bílý lístek (zcela prázdný lístek), jímž vyjádřil nesouhlas s kandidátkou NF, nebo k volbám vůbec nejít, což nebylo v této době vůbec vhodné řešení, neboť v takovém případě hrozil politický a pracovní postih. Ve volbách vyhrála jednoznačně Národní fronta Čechů a Slováků s celkovým počtem 86,6% hlasů. Bílých lístků bylo 13,4% hlasů. V jičínském okrese bylo celkem odevzdáno 33 936 volebních lístků, bílých lístků bylo 4 722. Konečný počet hlasů činil: 86,08% pro Národní frontu. Znamenalo to, že jičínský okres dosáhl ve volbách do Národního shromáždění o něco nižšího průměru v porovnání s celostátním výsledkem.²²

VÝSLEDKY VOLEB V OKRESE JIČÍN	
ZAPSANÝCH VOLIČŮ:	38 469
K VOLBĚ SE DOSTAVILO:	36 674
VOLILO KANDIDÁTKU NF:	29 314
BÍLÝCH LÍSTKŮ:	4 722
NEPLATNÉ HLASY:	2 661
PLATNÉ HLASY:	33 936
%	86,08

SOKA Jičín, fond ONV Jičín, karton 15, inv. č. 506.

Voleb v Jičíně – městě se zúčastnilo celkem 7433 voličů, z toho 83% (5571 voličů) odevzdalo hlas pro jednotnou kandidátku, bílých lístků bylo odevzdáno 1134 a neplatných hlasů bylo 728. Volební kraj Mladá Boleslav (okresy Dubá, Jičín, Mělník, Mladá Boleslav, Mnichovo Hradiště, Nymburk a Poděbrady) vykazoval 90,92% hlasů pro jednotnou kandidátku NF, což bylo víc než výsledek celostátních voleb. Nově zvolenými poslanci za mladoboleslavský kraj se stali M. Švermová, P. Sajal, V. Mikuláš, G. Souček, V. Vach a B. Šťastný. Navržená kandidátka byla

²² SOKA Jičín, fond ONV Jičín, karton 15, inv. č. 506.

sestavena ze 40 kandidátů, z toho osm bylo z jičínského okresu (M. Folprecht, L. Pour, M. Sedláčková, J. Prokop, J. Samsíňák, J. Hlaváček, F. Kotrč a F. Blažková).²³

Na okrese byly obce, kde kandidátka Národní fronty Čechů a Slováků získala plný počet hlasů; jednalo se celkem o jedenáct obcí ze 156. Byly to obce Březina, Chomutičky, Prachov, Řhec²⁴, Brodek, Ledce, Osenice, Slavhotice, Údrnice, Záhuby²⁵, Obruby.²⁶ Na okrese se našla jedna obec – Vrbice,²⁷ která zřetelně vyjádřila svůj nesouhlas s komunistickou politikou, neboť její obyvatelé volili spíše bílé lísky. Zda při hlasování proti NF hrála roli sociální skladba nebo náboženské důvody, se mi nepodařilo zjistit.²⁸

Po volbách se složení rady okresního národního výboru v Jičíně změnilo jen velmi nepatrně.

- 1) Předseda - Miloslav Folprecht
- 2) I. místopředseda - Josef Janata
- 3) II. místopředseda - Miroslav Semecký
- 4) III. místopředseda - Jakub Svoboda

Ke změně došlo pouze na funkci druhého místopředsedy, kdy Františka Maxu vystřídal Miroslav Semecký. Ani členové rady ONV se nezměnili, došlo pouze k přesunům funkcionářů v jednotlivých referátech.²⁹

Na schůzi 27. srpna 1948 došlo ještě k úpravě názvů některých referátů. Byla také zřízena organizace péče o mládež. Tato organizace byla rozdělena na tři komise podle soudních okresů. Předsedou komise péče o mládež v Jičíně se stal František Ptáčník (bezpečnostní referent ONV), předsedou v Libáni Bohumil Lukáš (učitel v Libáni) a předsedou komise v Sobotce Josef Baudyš (ředitel školy v Sobotce).³⁰

²³ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 16. inv. č. 507.

²⁴ Obce soudního okresu Jičín

²⁵ Obce soudního okresu Libáň

²⁶ Obec soudního okresu Sobotka

²⁷ Obec soudního okresu Libáň

²⁸ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 16. inv. č. 507.

²⁹ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 48. inv. č. 48.

³⁰ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 3. inv. č. 3.

Po volbách probíhala jednání rady a pléna standardně jako doposud. Např. na schůzi pléna uskutečněné 10. června 1948 zvolil předseda účastníky 1. celostátního sjezdu národních výborů svolaného do Kroměříže. Sjezdu se zúčastnilo z každého okresu pět delegátů, dva zástupci z ONV a tři zástupci místních národních výborů různých velikostí. Na sjezdu, který se konal ve dnech 26. a 27. června jičínský okres zastupoval M. Folprecht – předseda ONV a Bohumil Dudek – referent lidové správy, dále předseda MNV ve Slatinách (soudní okres Jičín), předseda MNV Slavhostice (soudní okres Libáň) a předseda MNV Dolní Bousov (soudní okres Sobotka).³¹ V září 1948 na schůzi rady přijali její členové jednoznačně „Rezoluci“, přednesenou na 1. celostátním sjezdu národních výborů ministrem vnitra Václavem Noskem. Rada ONV v Jičíně se tak zavázala zásady obsažené v rezoluci dodržovat.³²

Členové rady ONV se na prosincové schůzi seznámili se zásadními správními a územními změnami, kdy předseda ONV Miloslav Folprecht přečetl zprávu, ze schůze vlády Československé republiky ze dne 30. listopadu 1948, jejímž obsahem bylo schválení osnovy zákona o krajském zřízení. Projednávaná reforma měla nastat na počátku roku 1949.³³

³¹ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 3. inv. č. 3.

³² SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 48. inv. č. 48.

³³ Tamtéž

2. ONV Jičín v letech 1949–1954

2.1. Správní reforma 1949

Mezníkem pro vývoj národních výborů se stala Ústava 9. května, která definitivně zakotvila existenci národních výborů v československém státním zřízení. NV byly charakterizovány jako zastupitelské sbory, jimiž svrchovaný lid vykonává státní moc. Měly fungovat na třech stupních: v místech, okresech a krajích. První ze zásadních změn ve struktuře národních výborů bylo zavedení krajského zřízení. Zákonem č. 280/1948 Sb. byly zrušeny Zemské národní výbory v Praze, Brně a expozitura v Ostravě a celé území republiky bylo rozděleno do 19. krajů, z nichž 13 bylo v Čechách a 6 na Slovensku. Kraje dostaly jména podle měst, v nichž měl úřad krajský národní výbor. Kraje existovaly až do další velké územní reformy realizované z roku 1960. Administrativní reforma se netýkala pouze krajů, ale i okresů. Od 1. února 1949 nabylo účinnosti vládní nařízení č. 3/1949 Sb. o územní organizaci okresů v českých zemích. V Čechách, na Moravě a ve Slezsku celkem vzniklo 180 okresů (35 vzniklo nových a 11 zaniklo), čímž zároveň došlo ke sjednocení soudních okresů se správními.³⁴ Dnem 1. lednem 1949 započal činnost krajský národní výbor v Hradci Králové, jehož územní obvod zahrnoval okresy Hradec Králové, Broumov, Dobruška, Dvůr Králové, Hořice, Jaroměř, Jičín, Náchod, Nová Paka, Nový Bydžov, Rychnov nad Kněžnou, Trutnov, Vrchlabí a Žamberk. Co se týká okresu Jičín, přišel o všechny obce soudního okresu Sobotka, které byly připojeny k okresu Mnichovo Hradiště, a dále obce Chomutičky a Konecchlumí připadly k okresu Hořice. Celkem zůstalo součástí nového jičínského okresu 113 obcí, jejich počet však postupně klesal.³⁵

V prosinci 1949 členové rady ONV jednohlasně schválili sloučení do té doby samostatných obcí Údrnice a Údrnická Lhota pod jednu politickou obec Údrnice.³⁶ Stalo se tak na základě §18, odst. 2 dekretu č. 121/1945 ve spojení s ústavním nařízením 116/1949 Sb. o dalších přesunech působnosti ve veřejné správě. Stejně tak

³⁴Předpis č. 3/1949 vládní nařízení o územní organizaci okresů v českých zemích.

³⁵ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 113. inv. č. 713.

³⁶ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 49. inv. č. 49.

v průběhu padesátých let došlo ke sloučení obcí Rožďalovice – Podolí (1950), Horní Rokytňany – Dolní Rokytňany (1950), Bačáky – Lično (1950), Rožďalovice – Zámostí (1952). Důvodem těchto sloučení byl malý počet obyvatel. K události jiného typu došlo v lednu 1955, obec Kartouzy – Valdice se přejmenovala na Valdice.³⁷

2.2. Činnost ONV Jičín do roku 1954

Se zákonem o vzniku Hradeckého kraje došlo ke změnám, které se týkaly přenosu kompetencí ze zemských na nově vzniklé krajské národní výbory. Dnem 31. března 1949 končil svou působnost definitivně ZNV v Praze. Novým nadřízeným národním výborem se tak pro Jičínsko stal KNV v Hradci Králové.

Nově působily národní výbory místní, okresní a krajské. Platila v nich zásada demokratického centralismu a zásada dvojí podřízenosti. Národní výbory byly povinny dbát zákonů a nařízení, ale i směrnic a pokynů vyšších orgánů. Zásada podřízenosti nižšího národního výboru pokynů vyššímu a celkově pak orgánům výkonné moci, především ministerstvu vnitra.³⁸ Na krajské národní výbory se přenesla agenda ministerstev. Jednalo se o podřízenost vertikální. Existovala však i podřízenost horizontální, kdy např. rada ONV byla podřízena plénu ONV, referent radě nebo komise referentovi. Zmíněná správní praxe se postupně měnila v polovině 50. let, kdy mělo dojít k decentralizaci moci ONV. Častým jevem, spojeným se vznikem krajských národních výborů bylo, že v jejich sídlech se nacházely již dva výbory, místní (městský) a okresní. Z hospodářských a administrativních důvodů byly proto okresní a místní národní výbory v krajském městě spojeny a byl vytvořen jednotný národní výbor s kompetencemi pro okres i krajské město. Jednotné národní výbory vznikly na základě zákona z 11. května 1949 o výkonu lidové správy v sídlech krajů³⁹, avšak fungovaly pouze do roku 1954.

Zákonem č. 280/1948 Sb. byla zaváděna nová vnitřní organizace nejen u nových krajských národních výborů, ale u všech stupňů národních výborů, neboť jejich soustava měla být od této doby organizována podle jednotných zásad. Vnitřní

³⁷ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 113. inv. č. 713.

³⁸ JANÁK, Jan, HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, DOBEŠ, Jan: *Dějiny správy v českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2005

³⁹ Zákon č. 142/1949 Sb.

organizace speciálně pro ONV byla upravena vládním nařízením ze 7. června, č. 139/1949 Sb. Organizační řád pevně stanovil kompetenci pléna, rady a referátů.

Plénum ONV mělo být na svých zasedáních oproštěno od projednávání konkrétní správní agendy a mělo řídit vlastní politiku ONV. Zejména schvalovat dlouhodobé plány výstavby okresu, hospodaření okresu, volit předsedu, referenty, komise, zřizovat komunální podniky apod. Vystupovalo jako orgán státní moci. Určovalo směr politiky a bylo svoláváno radou ONV. Plénum ONV Jičín avšak bylo ustaveno až v květnu 1949. Počet členů pléna se v letech 1949–1954 měnil. Podle vládního nařízení č. 139/1949 Sb. o organizaci lidové správy v okresech mělo mít plénum podle počtu obyvatel okresu 24 nebo 30 členů.⁴⁰ Jičínský okres měl 30 členů, později v roce 1952 se zvýšil počet členů pléna ONV na 40. Ve skutečnosti se tabulkový počet členů nedařilo okamžitě naplnit. Na plenární schůzi konané 12. prosince 1952 bylo jasně konstatováno, že šest členů pléna ONV ještě chybí.⁴¹

Vlastní výkon správy připadl na radu ONV a její členy. Byla tvořena předsedou ONV, místopředsedy (většinou dvou až tří) a referenty (viz příloha č.). Rozhodovala převážně o majetkoprávních záležitostech, o přípravě plenárních zasedání, o osobních věcech zaměstnanců a projednávala pravidelné zprávy o plnění hospodářského plánu okresu. Kontrolovala také činnost jednotlivých referentů. Ti měli rozhodovací pravomoc v kompetencích spadajících pod jejich referát. Za svou práci byli odpovědní plénu a radě ONV a zároveň se měli řídit příkazy a pokyny věcně příslušného referenta KNV a resortně příslušných ústředních úřadů. Rada zasedala jednou týdně, ale někdy předseda svolal i mimořádné schůze rady, na nichž se probíraly specifické problémy, např. program jarních, podzimních prací apod. Zasedání rady byla vedena ve stejném duchu a podle záznamů ze schůzí byla velmi klidná. Na počátku byla projednávána presidiální sdělení a poté vystupovali jednotliví referenti, na několika schůzích rady byly uváděny i světové události, nejen ze Sovětského svazu.

Ustanovující schůze reorganizovaného ONV v Jičíně se konala 30. ledna 1949. Předsedou ONV zůstal M. Folprecht, až do 9. prosince 1949, kdy na svou funkci rezignoval. Poté ho zastoupil František Ptáčník, člen rady ONV. Od počátku

⁴⁰ Vládní nařízení č. 139/1949 Sb.

⁴¹ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 7. inv. č. 7.

roku byl zahájen cyklus politického školení pro zaměstnance ONV. Začínaly také akce přechodu úředních sil do výroby. Hned na prvním zasedání rady ONV roku 1949 předseda přednesl zásadní projev, v kterém vystihl celou situaci v hospodářství a ve státě pro následující období. Miloslav Folprecht zdůraznil, že *„rada ONV musí se plně zapojit do práce, tak jako se zúčastnila startu do pětiletého plánu, zejména po stránce politické musí všichni ještě více prohlubovat styk s lidem na zdejších okrese, naslouchat přáním lidu, býti na stráži a chránit socializaci republiky proti všem úkladům, které by ji mohly ohrozit. Musíme tvrdě a důsledně provádět třídní politiku, podporovat nejširší masy pracujícího lidu, především dělnictvo, drobné a střední rolnictvo.“*⁴² Poté předseda věnoval potřebě pozvednutí úrovně práce ONV Jičín. *„Musíme dát výraz radosti, že můžeme v tak velké době pomáhat na odpovědných místech budování socialismu.“*⁴³ Z úvodní řeči jde jasně vycítit atmosféra doby. V žádných poučkových projevech nesměla chybět zmínka o budování socialismu a „lepší společnosti“.

Hlavními tématy na zasedáních rady ONV v letech 1949–1954 byla otázka plnění pětiletky, především v hospodářství a hlavně v zemědělství. Protože po komunistickém převratu roku 1948 došlo k procesu socializace zemědělství, která se týkala i jičínského okresu. Socializace měla během let za následek likvidaci soukromých zemědělců a veškeré zemědělské problémy byly projednávány na zasedáních rady okresních národních výborů. Byly tedy pod dohledem státu. Na radě ONV v Jičíně probíhala například jednání o pololetních pracích, na kterých bylo přesně definováno, jakým způsobem plnit daný plán. Nebo se projednávala například otázka výrobních a výkupních smluv se zemědělci. Projednávaly se také zprávy týkající se výkupu půdy na základě 2. pozemkové reformy. Úkolem členů rady a členů všech MNV v okrese bylo přesvědčit zemědělce ke vstupu do jednotného zemědělského družstva. Jednotné zemědělské družstvo se stalo symbolem komunistické doby v zemědělství. Otázky týkající se JZD nalezneme v každém zápise ze schůze jak rady, tak i pléna ONV. První JZD na okrese vznikla v Bystřici, Bukvici, Dolních Rokytňanech, Křešicích a Lužanech. Pro srovnání koncem března 1953 nebylo JZD pouze v obci Brada, Lično, Řeheč a Zámostí jinak byl v každé ze 110 obcí okresu založen buď přípravný výbor, nebo JZD I., II., a III. typu. Celkový

⁴² SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 4. inv. č. 4.

⁴³ Tamtéž

počet JZD k tomuto datu byl následující:⁴⁴ přípravných výborů 48, JZD I. typu 8, JZD II. typu 31, JZD III. typu 17.⁴⁵

Ve správní organizaci okresního národního výboru existovala řada funkcí. Mezi ně patřila i funkce referenta, který stál v čele jednotlivých referátů stejně jako v předešlém období. Zástupcem referenta byl přednosta, který jej zastupoval v době jeho nepřítomnosti. Referenti byli odpovědní svoji činností nejen radě a plénu, ale i referentovi krajského národního výboru spravujícímu stejný obor působnosti. Místo původních šesti referentů od roku 1950 pracovalo dokonce 11 referátů. Téhož roku jednotliví referenti navštěvovali obce okresu a podávali na radách ONV zprávy ze svých návštěv. Jmenovitě referenty byli:

- 1) referát pro všeobecné vnitřní věci, předseda ONV (rady i pléna) – Jiří Zelinka
- 2) plánovací referát – Alois Dlouhý
- 3) bezpečnostní referát – František Ptáčník
- 4) školský a osvětový referát – Bohuslav Zachoval
- 5) referát práce a sociální péče – Josef Rejha
- 6) zdravotní referát – František Blafka
- 7) finanční referát – Josef Horyna
- 8) hospodářský referát – František Knížek
- 9) zemědělský referát – František Šmíd
- 10) referát pro vnitřní obchod a výživu – Žofie Mlejnková
- 11) technický referát – František Hořičko

Referáty se tedy de facto změnily.⁴⁶

Další funkcí, která vznikla na ONV, byla funkce okresního tajemníka. Vznik této funkce šel ruku v ruce s reorganizací krajů, okresů a národních výborů, které jsem popsala výše. Okresní tajemník byl vybírán a jmenován ze zaměstnanců úřadu (nebyl tedy voleným funkcionářem) a jeho schválení podléhalo nejen předsedovi KNV, ale i ministroví vnitra Václavu Noskovi. Okresní tajemník byl chápán jako pomocník předsedy a zastupoval ho jako nadřízený pracovních všech zaměstnanců

⁴⁴ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 53. inv. č. 53.

⁴⁵ JZD III. typu byla v těchto obcích: Běchary, Bílsko, Bukvice, Čejkovice, Drahoraz, Dřevěnice, Lužany, Milíčeves, Mlýnec, Moravčice, Psinice, Rokytňany, Seletice, Slatiny, Úlibice, Záhuby, Židovice

⁴⁶ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 50. inv. č. 50.

ONV. Účastnil se schůzi pléna, ale i rady, kde měl poradní hlas. Na jičínském okrese byl okresním tajemníkem v letech 1949–1951 Bohumil Dudek, po něm tuto funkci zastával až do roku 1957 Jaroslav Kůtek. Okresní tajemník měl i svého zástupce, který v době nepřítomnosti fungoval jako jeho zastupující náměstek.⁴⁷

Kromě již zmíněných orgánů ONV, a sice rady, pléna, referátů, se objevily ve struktuře národního výboru ještě komise. Ke zřízení několika odborných komisí však došlo až na zasedání 4. března 1950. Byly ustanoveny komise národohospodářská (předseda František Knížek); trestní nalézací komise; okresní zdravotní komise (předseda František Blafko); okresní mimořádná vyživovací komise (předseda František Sýtný); odborná myslivecká komise (předseda František Šmíd); okresní rolnická komise (předseda František Bydžovský); komise pro odvoz dříví (předseda František Šmíd); okresní zemědělská daňová komise (předseda Jiří Zelinka); zemědělská úvěrová komise (předseda František Šmíd); finanční komise pro odpisy daní (předseda Stoklasa); sociální politická komise (předseda Josef Rejha); subkomise pro pracovní kádry (předseda Jaroslav Trnka); subkomise pro péči o mládež a sociální péči (Marie Drbohlavová); komise pro odčerpávání pracovních sil ze soukromého sektoru (předseda František Šmíd). Jak je patrné, některé komise měly širší působnost, jiné byly zřízeny pro zcela specifické úkoly dílčího charakteru.⁴⁸

Ještě téhož roku byla ustanovena nová trestní komise a okresní dopravní a průmyslová komise. Její složení bylo následující: za OV KSČ Vávra, za ORO Kohoutek, za ORD Sýtný, za ČSD Vrba, za ČSAD Kvaček, za MNV Jičín Vejvoda. Komise byly v průběhu následujících let průběžně rušeny, či upravovány a naopak byly zřizovány nové. Plnily především poradní funkci, pokud nebylo určeno jinak. Mohly mít i rozhodující funkci. Komise vznikaly při jednotlivých referátech. Některé komise měly pouze krátké trvání, protože vznikly jen pro řešení konkrétních specifických problémů okresu. Jiné zase působily po celé sledované období. Členy komisí vždy navrhoval referent z pracovníků jeho referátu; návrhy na jmenování přednesl radě ONV, která je ve většině případů přijala.⁴⁹

⁴⁷ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 113. inv. č. 715.

⁴⁸ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 50. inv. č. 50.

⁴⁹ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 5. inv. č. 5.

Ministerstvo vnitra Československé republiky rozhodlo o zřízení nové funkce, a to újezdního tajemníka. Tato funkce vznikla na úrovni místních národních výborů; vycházela z vládního nařízení č. 72/1949 Sb.,⁵⁰ které nabylo účinnosti 19. března 1949 a mělo napomoci lepší provázanosti správy na okresech. Jak se v dokumentech uvádí, šlo o instruktora ve věcech ideových, politických i administrativních. Újezdní tajemníci působili jako nástroj silnější státní kontroly nad místní správou. Dále pomáhali MNV při plnění celé řady úkolů, především v oblasti zemědělství nebo zásobování. Byli tedy jistými spojovacími články s vyššími orgány „lidové“ správy. Na pozdějších schůzích rady ONV byla často kontrolována jejich činnost. Do konce září 1949 byli již všechny posty újezdních tajemníků obsazeny, takže mohli plnit svoji funkci. Každé pondělí byly na ONV instruktáže újezdních tajemníků, kde dostávali písemné a ústní pokyny pro další práci. Počet újezdů se neustále měnil a upravoval. Ke konci roku 1951 byla vytvořena zvláštní komise pro kontrolu jejich práce. Stížnosti byly poté předány radě ONV a ta je prošetřovala a později byla tato funkce definitivně zrušena. Důvodem byla neefektivnost práce. Funkce a pravomoci převzali místní tajemníci.⁵¹

Dalším faktorem, který je třeba zmínit, bylo zdůraznění propojení působnosti jednotlivých stupňů národních výborů. Na schůzi okresního národního výboru 1. června 1949, připomněl jeho místopředseda Josef Janata rozhodnutí, které přijal krajský národní výbor v Hradci Králové o potřebě užší spolupráce KNV s ONV a ONV s MNV. Důsledkem byla reorganizace místních národních výborů tak, aby v každém MNV byla správně zastoupena Národní fronta. Dále byla nutná reorganizace ONV, kdy všech 30 členů národního výboru bylo přiřazeno k jednotlivým referátům, aby tak byli seznámeni podrobněji s prací a povinnostmi ONV. Členové ONV měli rovněž poskytovat své zkušenosti a vědomosti MNV a újezdním tajemníkům. Na základě tohoto rozhodnutí došlo na již zmiňované schůzce rady ONV k přidělení i členů pléna k jednotlivým referátům. Každému z referátů byli přiděleni dva členové pléna.⁵²

Nejen propojení jednotlivých stupňů administrativy, ale i sepětí národních výborů s občany bylo důležité. Občané byli od října 1949 seznamováni s aktivitou a

⁵⁰ Vládní nařízení č. 72/ 1949 Sb.

⁵¹ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 113. inv. č. 719.

⁵² SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 5. inv. č. 5.

prací členů rady ONV. Jedním z hlavních důvodů této činnosti byl zjevný postupný nezájem občanů o komunální záležitosti, kdy se vlastně nemohli ani podílet na rozhodování. Šlo o jistou kampaň spojenou s aktivizací národních výborů a jejich spojení s obyvatelstvem. Jednalo se o veřejné schůze, kterých se účastnili všichni referenti ONV v Jičíně. Tyto schůzky s občany se nazývaly „Hovory s občany“. Schůze uspořádaly obce Tuchom, Ledce, Kacákova Lhota, Holín, Údrnice, Seletín a Libáň. Plán schůzek byl předem daný. Vše, co členové ONV sdělili nebo nesdělili, s tím musel souhlasit Krajský národní výbor v Hradci Králové a OV KSČ v Jičíně. Bez jejich souhlasu se nemělo k veřejnosti nic dostat. V dalších letech se intenzita schůzek zvýšila. Na správný chod akcí dohlížela rada ONV. V celkovém hodnocení však tyto akce propadly a nedosáhly předpokládaného cíle.⁵³

V tomto období se neřešila pouze otázka správy, ale neméně důležitým bodem všech jednání ONV byly konfiskace majetku. Další nedílnou součástí komunistické éry byla kolektivizace. V důsledku kolektivizace živnostenských podniků v obcích vznikly na okrese tzv. komunální podniky, které byly řízeny národními výbory. Prvním ředitelem Komunálního podniku v Jičíně byl V. Glos. Postupem let vznikaly nové a nové komunální podniky v mnoha sférách průmyslové činnosti.⁵⁴

Předseda Krajského národního výboru Stanislav Baudyš představil na jedné schůzi rady návrh, který se zabýval konkrétními postihy za nedodržení plánu práce. Nesplnění podmínek bylo tvrdě trestáno. Osoby, které se dopustily nebo stály za nesplněním plánu, měly být uvolněny z funkcí a nahrazeny jinými, poté s nimi mělo být zahájeno trestní řízení před soudem.⁵⁵

Na jedné ze schůzí rady 1949 byly zmíněny změny, které přijala vláda republiky týkající se „lidové“ správy. Jednalo se o deset bodů prezidenta Klementa Gottwalda souvisejících se zemědělstvím. Ty byly přijaty na IX. sjezdu KSČ.⁵⁶

Větší reorganizace struktury z roku 1949 se netýkala pouze okresního národního výboru, ale zasahovala i do struktury místního národního výboru, která proběhla v polovině dubna 1950. Informoval o ní tehdejší místopředseda František

⁵³ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 193. inv. č. 968.

⁵⁴ Tamtéž

⁵⁵ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 49. inv. č. 49.

⁵⁶ Tamtéž

Ptáčník na schůzi Okresního národního výboru v Jičíně. František Ptáčník se společně s okresním tajemníkem Bohumilem Dudkem zúčastnil jednání KNV v Hradci Králové, na němž se projednávala reorganizace MNV v jednotlivých okresech. Reorganizace byla provedena podle vládního nařízení č. 14/1950 Sb. o organizaci místních národních výborů. Místní národní výbory byly rozděleny do čtyř kategorií podle počtu obyvatel v dané obci. Kategorie byly následující: 1. kategorie byla do 600 obyvatel, 2. kategorie se pohybovala v rozmezí od 600 do 2000 obyvatel, 3. kategorie byla v rozmezí od 2000 do 6000 obyvatel a 4. kategorie byla od 6000 obyvatel. Obec mohla být přiřazena do vyšší kategorie kvůli své průmyslové produkci. U obcí IV. Kategorie se objevoval systém referentů. V jičínském okrese to byly obce Jičín a Libáň. Konečný termín pro reorganizaci místních národních výborů byl určen na konec června roku 1950. V rámci procesu reorganizace MNV na okrese probíhala speciální jednání rady ONV. První schůze se konala hned v květnu, na program jednání vybral místopředseda František Ptáčník dvě obce, které sloužili jako příklad, aby byl vidět přesný postup reorganizace. Pro provedení reorganizace byl každé obci přidělen jeden člen rady, popř. referent. Právě ten se postaral o hladký průběh reorganizace. Jak ta probíhala a čeho všeho se týkala, není v archivních dokumentech zaznamenáno. V reorganizovaných místních národních výborech měli své zastoupení dělníci, ženy (později založené výbory žen) a členové Československého svazu mládeže. Od mládeže si okresní národní výbor sliboval mnohé, avšak díky nezkušenostem jejich práce stagnovala. Proběhlo i sedmidenní školení předsedů místních národních výborů v Železnici, které mělo tři části a účastnilo se ho 105 předsedů. Z archivních materiálů se dozvídáme, že ze sedmi obcí: Čejkovic, Dolního Lochova, Brodku, Drahoraze, Květné, Seletic a Tuchomi se nezúčastnil školení ani předseda MNV ani jeho zástupce.⁵⁷

Se změnou struktury MNV bylo spojeno i zřízení nové funkce místního tajemníka, který měl nahradit funkci újezdního tajemníka. O vzniku funkce místního tajemníka informoval v srpnu 1951 na schůzi rady ONV Jičín okresní tajemník Jaroslav Kůtek. Návrh na zřízení funkce vzneslo předsednictvo OV KSČ na svém zasedání. Jednalo se o celostátní akci. Místní tajemník měl být politicko-administrativním zaměstnancem MNV a zajišťoval spolu se členy MNV plnění hospodářsko-politických úkolů. Místního tajemníka podle návrhu měly dostat

⁵⁷ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 5. inv. č. 5.

všechny obce 3. a 4. kategorie na okrese. Byly to tedy obce nad 2000 obyvatel. Místní tajemník měl stejnou funkci jako tajemník okresní. Sloužil jako poradce pro místní národní výbory, především pro jejich předsedy. S existencí funkce docházelo k lepší informovanosti správy místních a okresních národních výborů. V hlasováních MNV měl většinou poradní hlas. Místní tajemníci byli vždy ustanovení do funkce až po volbě členů ONV.⁵⁸ Na jejich činnost dohlíželi právě členové ONV, kteří se stali jejich patrony. OV KSČ odsouhlasil celkem 72 místních tajemníků pro okres Jičín. Z pramenů však vyplývá, že ještě v roce 1952 nebyli všichni jmenováni. Okresní tajemník Jaroslav Kůtek ve svém referátu na plenární schůzi ze dne 5. června 1952 uvádí, že „*máme 62 tajemníků MNV a zbývá tudíž sehnati dalších 10. Již některé typy jsou a v nejbližší době nastoupí. Instituce tajemníků MNV jest velkou pomocí MNV a ONV. Většina tajemníků se již zapracovala a koná úkoly svědomitě.*“⁵⁹ Také podotkl, že MNV jsou důležitými pomocníky při socializaci vesnice, například v Drahorazi, Běcharech a Milíčevsi. Jsou však i tajemníci, se kterými není spokojen, navrhuje dvě možnosti, buď jim bude změněno působišťe, anebo rozvázán pracovní poměr.⁶⁰

Z hlediska celostátní politiky nedocházelo jen ke konfiskaci majetku a kolektivizaci vesnic, ale od roku 1951 nebyla příznivá situace ani pro spolky. Další typickou záležitostí pro komunistický režim byla právě přeměna či likvidace některých typů spolků. Nejinak tomu bylo i v Jičíně. Stalo se tak na základě nově vzniklého zákona č. 68/1951 Sb. o dobrovolných organizacích a shromážděních. Všechny spolky vzniklé před říjnem 1951, tedy před nabytím účinnosti zákona, měly být dobrovolně likvidovány nebo včleněny do povolených spolků. K rozpouštění spolků ve smyslu vyhlášky ministerstva vnitra se začalo přistupovat od roku 1952.⁶¹ Přeměněnými organizacemi byly ČSM, SČSP a Sokol. Na podkladě zákona to pak dále byl Československý Svaz hasičstva, který se stal na základě výnosu ministerstva vnitra ze dne 14. ledna 1952 dobrovolnickou organizací. A nejinak tomu bylo s Československým červeným křížem. Později byli i jiné spolky nacházející se na jičínském okrese prohlášeny za dobrovolnické organizace. Mezi ně patřil např. Autoklub, anebo Družina československých válečných poškozených. Tyto spolky se

⁵⁸ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 50. inv. č. 50.

⁵⁹ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 7. inv. č. 7.

⁶⁰ Tamtéž

⁶¹ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 239. inv. č. 1028.

přeměnily na dobrovolnické organizace podle rozhodnutí ONV Jičín. Na celorepublikové úrovni se poté přeměnily zemědělské spolky při Jednotném svazu československých zemědělců a Charita.⁶² Nejvíce zastoupenými spolky, které „přežily“, byly místní hasičské jednotky nebo organizace Svazu československo-sovětského přátelství. Tímto se výrazně omezila spolková agenda okresních národních výborů.

Po likvidaci řady spolků byly přichystány další změny ve struktuře ONV a působnosti jeho složek. Nenechaly na sebe dlouho čekat. V souvislosti se zřízením ministerstva národní bezpečnosti⁶³ byla vyčleněna z bezpečnostních referátů III. agenda, a převedena pod okresní velitelství Sboru národní bezpečnosti. Jednalo se o agendu spojenou s evidencí zbraní, střeliva a výbušnin, vydávání občanských průkazů státní spolehlivosti, o výkon trestů ve věznicích a TNP, o vysílací stanice a dopravní bezpečnost silniční, železniční, leteckou a vodní. Referát bezpečnostní měl být přejmenován na referát pro vnitřní věci a bezpečnost a měl převzít z I. referátu, přejmenovaného na referát pro lidovou správu, agendu státních symbolů, věci hraničních, soudců z lidu, státního a čestného občanství a věci matriční. Dále pak podle směrnice ministerstva vnitra⁶⁴ mu náležela agenda věcí správního řízení, sčítání lidu, veřejných archivů, správa věcí místopisných, záležitostí týkajících se titulů, řádů, čestných a pamětních uznání a odznaků, ověřování podpisů a pečeti. První referát byl přebudován na výkonný aparát předsedy ONV jako „referát pro organizaci činnosti lidové správy“. Ke změnám agendy došlo i u jiných referátů a jejich kompetence upravovala směrnice ministerstva vnitra⁶⁵ ze dne 31. prosince 1951. Změnil se název V. referátu (práce a sociálních věcí) na referát pracovních sil. Sociální agenda přešla na zdravotnický referát a jeho část agendy na referáty III., IV. a VIII. Referát X. byl přejmenován na referát vnitřního obchodu a XI. změnil název na referát pro výstavbu. Ten ovšem až od roku 1953. Zákonem č. 48/1947 Sb. byla okresním národním výborům podřízena okresní péče o mládež, organizována až dosud na spolkové bázi. Předsedou okresní péče o mládež měl být sociální referent ONV. Od 25. února 1949 byla okresní péče o mládež zrušena a vládním nařízením č. 29/1949 Sb. přešla její agenda k referátu práce a sociální péče. Od 1. března 1949

⁶² SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 239. inv. č. 1029.

⁶³ Vládní nařízení č. 48/1950 Sb.

⁶⁴ Směrnice Ministerstva vnitra č. 771 Sb. ze dne 11. 7. 1950

⁶⁵ Směrnice č. 121/1951 Sb.

přešla na ONV (finanční referát) dle zákona č. 281/1948 Sb. působnost berních správ, které již od 1. ledna vykonávaly působnost zrušených berních úřadů, okresních finančních ředitelství, důchodových kontrolních úřadů a celních úřadů. Zákonem č. 85/1949 Sb. byla na ONV přenesena působnost okresních vyživovacích komisí, od 1. dubna 1949 vykonávaly ONV působnost okresních úřadů ochrany práce,⁶⁶ podle vládního nařízení z 20. září 1949 č. 211/1949 Sb. kompetence úřadů přísežných místních komisařů a oblastních komisí pro technickohospodářské úpravy pozemků.

V témže roce byly zrušeny staré okresní školní výbory a jejich agendu převzal referát školství při ONV. Stejnému referátu připadla i osvětová rada, která byla zrušena vládním nařízením č. 101/1950 Sb. a působnost knihovnických rad,⁶⁷ jakož i místních sborů pro cestovní ruch.⁶⁸ Vyhláškou ministerstva financí z 31. března 1950 č. 224 Ú.1. byly na ONV přeneseny některé úkoly Fondu národní obnovy, a po jeho zrušení k 1. červenci 1951 pak úkoly další podle vyhlášky ministerstva financí.⁶⁹ V letech 1950–1953 příslušela ONV také působnost v oboru vyměřování a mapování zapojením měřičské služby,⁷⁰ než byla předána oblastním ústavům geodézie a kartografie. Soustředění veřejné správy v okresních národních výborech bylo v roce 1953 vládním nařízením,⁷¹ kterým měl ONV zastávat činnost dosavadních okresních pojišťoven v oboru dávek důchodového zabezpečení. Kromě již zmíněných agend byla na okresní národní výbory přenesena řada pravomocí, které dříve vykonávaly zemské národní výbory, ministerstva a krajské národní výbory. Stalo se tak především vládním nařízením č. 116/49 Sb., které se týkalo všech odvětví státní správy,⁷² dále nařízení určující působnost ONV ve správě státních silnic,⁷³ nařízení o přesunech působnosti v oboru zemského úvěru,⁷⁴ nařízení o přesunech působnosti ve finanční správě⁷⁵ a řadou dalších normativních úprav.

⁶⁶ Zákon č. 87/49 Sb.

⁶⁷ Vládní nařízení č. 46/51 Sb.

⁶⁸ Vládní nařízení č. 26/51 Sb.

⁶⁹ Vyhláška č. 225/1951 Ú. 1.

⁷⁰ Vládní nařízení č. 276/49 Sb.

⁷¹ Vládní nařízení č. 25/53 Sb.

⁷² S účinností dle vyhlášky č. 52/50 Sb.

⁷³ Vládní nařízení č. 2/50 Sb.

⁷⁴ Vládní nařízení č. 12/50 Sb.

⁷⁵ Vládní nařízení č. 52/51 Sb.

Nejen vlivem reorganizace referátů docházelo na místech referentů ke změnám. Podstatnou změnou bylo dne 28. září 1950 odvolání dosavadního předsedy Jiřího Zelinky. Na jeho místo byl zvolen Václav Vích.⁷⁶ Během roku byly přetvořeny nebo vznikly nové komise: pro pracovní tábory; pro sociální péči; okresní finanční a rozpočtová komise; okresní sběrová komise při hospodářském referátu; úvěrová komise pro zemědělský úvěr a pro finanční otázky JZD; okresní komise pro zemědělské školy; okresní komise pro zemědělskou výrobu a výkup; okresní komise pro vnitřní obchod; správní sbor státní okresní nemocnice a dochází ke zrušení mimořádné vyživovací komise. Dochází také ke změně působnosti a kompetencí jednotlivých referátů. Církevní věci a záležitosti učitelstva přecházejí od školského referátu k referátu pro všeobecné vnitřní věci, referát hospodářský převzal od referátu pro vnitřní obchod veškeré záležitosti výroby i potravinářské, zemědělské školy přechází přímo pod referát zemědělský, ve kterém je nově utvořeno speciální oddělení pro JZD. V říjnu 1950 vzniká komise pro zkoumání činnosti NV a komise pro sjednocení zdravotnictví.⁷⁷

Jak již bylo uvedeno výše mezi lety 1950 – 1954 došlo k řadě změn ve funkcích. Změny byly provedeny podle návrhu KAV NF v Hradci Králové, které schválil KNV v Hradci Králové. Odvolání byli z ONV Jičín například Bohumil Herčík, Václav Kubík, Josef Samšínák a Josef Kučera⁷⁸, avšak důvody odvolání nejsou zřejmé. Řada členů však odcházela dobrovolně. Svoji funkci opustil člen pléna Emil Rucker kvůli většímu počtu funkcí, které zastával. Dalšími odstupujícími byli Alois Vízek a František Ptáčník, I. místopředseda ONV a referent pro vnitřní věci a bezpečnost. Učinil tak z důvodu „dosazení na jiné důležité místo“, zůstal však nadále členem pléna ONV. Ve své závěrečné řeči žádal členy pléna ONV, „*aby vyvinuli více iniciativy a aby více požadovali na členech rady vysvětlení plnění jednotlivých úkolů než dnes.*“ Uvedl, že odchází z důvodu, že „*pracovní třída, která jej na ONV dosadila, nyní jej staví na jiné místo, které je též důležité.*“⁷⁹ Na ONV vykonával tuto funkci pět let. Někteří referenti byli pověřeni vedením jiného referátu. Například hospodářský referent František Knížek byl pověřen vedením V. referátu práce a sociálních věcí, technický referent František Horčíčko se ujal VIII.

⁷⁶ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 5. inv. č. 5.

⁷⁷ Tamtéž

⁷⁸ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 6. inv. č. 6.

⁷⁹ Tamtéž.

hospodářského referátu a referenta práce a sociální péče Josefa Rejhu pověřili vedením XI. technického referátu.⁸⁰ Neustálé změny ve funkcích značně poznamenávaly práci členů ONV. Přijímání důležitých rozhodnutí se tím velmi zpomalila. Situace se uklidnila až v roce 1952, kde se pozice funkcionářů ustálily.

Další změna, která se týkala organizace správy na okrese, přišla v polovině května 1951. Na jednání rady ONV v Jičíně její předseda Václav Vích přednesl rozhodnutí, že každému ONV byl přidělen jeden poslanec Národního shromáždění Československé republiky. Jičínskému okresnímu národnímu výboru byl přidělen poslanec Alois Vonka.⁸¹ Poslanec byl vždy několik dní v měsíci přítomen na ONV a měl zde své úřední hodiny. Byl-li přítomen, účastnil se zasedání pléna ONV. Dále byl okres rozdělen na tzv. voličské obvody, které navštěvoval přidělený člen pléna ONV a stal se tzv. okresním poslancem. Okresní poslanec plnil především funkci určitého kontrolora práce místních národních výborů. Spolupracoval s újezdními tajemníky (později místními tajemníky) a navzájem se doplňovali. Jednalo se o důležitou a zodpovědnou práci a proto referent Horčíčko ve své podrobné zprávě uvedl, že: *„plénum ONV bude rozšířeno na 40 členů. Proto i okres bude rozdělen na 40 volebních středisek, při čemž by členové pléna měli své pravidelné úřední přijímací dny – každé 3 neděle postupně ve všech obcích svého střediska. Musíme využít této příležitosti k vysvětlování a přesvědčování o současné zahraniční i vnitřní politické situaci. Rozhodně nebude stačit, abychom ve funkci tzv. okresních poslanců se dostavili na MNV nebo do místního hostince a tam očekávali příchod občanů. Musíme vycházet občanům vstříc, a jestliže občanstvo nepřijde k nám, musíme jít za ním do polí, do jejich hospodářství a tam si s nimi pohovořit. Tajemník MNV bude zajišťovati v obci, aby na tyto schůze se dostavilo všechno občanstvo.“*⁸²

Aby byla propojenost správy a jednotlivých úrovní národních výborů ještě zjevnější než dosud, na plenární schůzi z 13. listopadu 1951 přednesl předseda ONV Václav Vích informace o vzniku nové komise, která dohlížela na plnění úkolů MNV. Komise měla tři členy a její vznik byl dán oběžníkem ministerstva vnitra 11. června 1951, zn. 048, 11/6-I/1. Členy komise mohli být jedině členové pléna, nikoli rady ONV. Na plénu jičínského ONV se proto dohodli následovně: předsedou komise

⁸⁰ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 6. inv. č. 6.

⁸¹ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 51. inv. č. 51.

⁸² SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 6. inv. č. 6.

bude František Kabelák a členy Jaroslav Vlček a Anna Brzobohatá. Navržené osoby členové pléna jednomyslně přijali. Nově vzniklá komise např. prošetřovala stížnosti občanů na činnost a postupy MNV a jejich orgánů nebo zjišťovala skutečný stav „lidové“ správy.⁸³

Pouhý rok vykonával funkci předsedy ONV Václav Vích. Dne 5. prosince 1951 předsednictvo opustil a na jeho místo byl zvolen Jaroslav Pulec, jeho náměstký se stali 24. února 1952 František Elis a Václav Řeháček. Bohumil Dudek je nahrazen ve funkci okresního tajemníka Jaroslavem Kůtkem, který přešel na ONV z největšího podniku na okrese z Agrostroje Jičín, kde byl předsedou zaměstnanecké rady. Bohumil Dudek byl přeložen k ONV v Nové Pace.⁸⁴

Od 1. ledna 1952 existovalo při ONV jedenáct následujících referátů: organizační; plánovací (během roku změněn na okresní plánovací komisi); pro vnitřní věci; pro školství, osvětu a tělesnou výchovu (oddělení školské, oddělení osvětové); pracovních sil (oddělení pracovní, oddělení sociální); zdravotní; finanční (oddělení ukládací, finanční oddělení, účtárna, kontrolní oddělení); hospodářský; zemědělský (oddělení pro JZD); pro vnitřní obchod (oddělení vyživovací, oddělení zásobovací, oddělení pro vnitřní obchod, oddělení cenotvorné); technický, ten se nazývá od roku 1953 referát pro výstavbu.⁸⁵

Výrazné změny proběhly i v roce 1952, zákonem⁸⁶ z 28. března 1952 byl při ONV zřízen okresní hygienik, který řídil okresní hygienicko-epidemiologickou stanicí ustavenou jako zařízení ONV. , Vládním nařízením⁸⁷ ze dne 27. května 1952 bylo zřízeno ministerstvo výkupu, jehož výkonné okresní orgány byly na ONV nezávislé, vládním nařízením⁸⁸ z 19. srpna 1952 byly na místo plánovacích referátů zřízeny okresní plánovací komise. Zákonem⁸⁹ z 12. prosince 1952 byly při ONV zřízeny okresní výbory pro tělesnou výchovu a sport, jejichž pracovníci byli zaměstnanci ONV. Jako organizační složka aparátu ONV byla zavedena zákonem z 24. dubna 1953 č. 35/1953 Sb. okresní inspekce požárního dozoru.

⁸³ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 6. inv. č. 6.

⁸⁴ Tamtéž

⁸⁵ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 7. inv. č. 7.

⁸⁶ Zákon č. 4/1952 Sb.

⁸⁷ Vládní nařízení č. 18/1952 Sb.

⁸⁸ Vládní nařízení č. 42/1952 Sb.

⁸⁹ Zákon č. 71/1952 Sb.

Dne 27. března 1953 na plenární schůzi ONV došlo k reorganizaci stálých komisí pléna ONV v tomto složení:⁹⁰

- 1) Komise zemědělská – předseda Josef Mašek
- 2) Komise pro místní hospodářství – předseda František Chlumský
- 3) Komise pro otázky související s nábořem pracovních sil – předseda Josef Holý
- 4) Komise pro finanční hospodaření MNV – předseda Václav Glos
- 5) Komise pro školství a osvětu – předseda Josef Maryška
- 6) Komise pro zdravotní a sociální záležitosti – předseda Anna Novotná
- 7) Komise pro zkoumání činnosti národních výborů – předseda František Kabelák

Významná novinka byla spjata s přijetím ústavního zákona č. 81/1953 Sb. ze dne 16. září 1953. Na jeho základě byly národní výbory vyňaty z působnosti ministerstva vnitra a podřízeny přímo vládě. Zákon byl odůvodněn prohloubením výstavby socialismu. Byla potřeba zajistit jednotné provádění úkolů na všech úrovních správy a plnit nařízení, směrnice apod. všech ministrů vlády. Ale ani tato změna nepřinesla požadované výsledky. Proto počátkem března 1954 schválila vláda návrh ústavního zákona č. 12/1954 Sb. o národních výborech. Národní výbory si vynutily zvýšení počtu členů. Počet členů rady národních výborů byl odvozen od počtu obyvatel, a to tak, že na každých 1000 obyvatel připadl jeden člen. ONV měl mít minimálně 35 členů, maximálně pak 60 členů. Počet členů rady národních výborů byl odvozen od počtu obyvatel. Tímto zákonem se změnilo také složení ONV, neboť zanikla funkce referentů. Ještě před volbami do národních výborů vyšlo vládní nařízení ze dne 17. května o organizaci výkonných orgánů NV č. 23/1954 Sb. Místo referátu vznikly odbory, do jejichž čela byli postaveni vedoucí odborů.

Sledované období bylo jedním z nejtěžších období československé poválečné historie. Došlo k likvidaci občanské společnosti, zákazu mnoha spolků a také potlačování náboženské svobody, pronásledování neplničů stanovených limitů plánu i těch, kteří nesouhlasili s nově nastolenou politikou. Bylo to období politických procesů, které někdy končily udělením trestu smrti. Byla zahájena kolektivizace, zakládání JZD, ale fakticky byli vlastníci půdy a živností zbavováni majetku. S tímto

⁹⁰ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 8. inv. č. 8.

obdobím je spjat termín kulak a kulacké procesy, tedy procesy se soukromými zemědělci, kteří se odmítali vzdát svého majetku ve prospěch jednotných zemědělských družstev. Proběhla i měnová reforma, kdy mnoho lidí přišlo o své úspory a byla úspěšně překonána první krize režimu.

2.3. Volební rok 1954

Volby do národních výborů všech stupňů se konaly podle zákona 14/1954 Sb. o volbách do národních výborů, který nabyl platnosti 9. března 1954 a pozbyl účinnosti 11. dubna 1960.⁹¹ Dosud se nekonaly řádné volby, jejichž výsledky platily pouze pro národní výbory. Předcházející volby do NV byly spojeny s volbami do NS. Před volbami do národních výborů probíhala značná předvolební kampaň. V období od konce dubna do poloviny května probíhaly v okrese veřejné schůze, na nichž byli představeni jednotliví kandidáti. Svoji agitátorskou činnost plnilo především OV KSC, které dohlíželo na veškerou propagační činnost v okrese. Celkově do ní bylo zapojeno přes 5000 osob. Prosazovaným heslem ÚV KSC bylo: „*Každý poctivý občan volí kandidáty Národní fronty.*“⁹²

Propagační kampaň k volbám byla započata již v lednu toho roku. Až na výjimky byli kandidáti do KNV a ONV se souhlasem přijímáni. Připomínky se vyskytly ve dvou obcích k Josefu Prajslerovi, ve dvou obcích k Františku Blafkovi a v jedné obci k Františku Horčíčkovi, kteří kandidovali do ONV. V některých obcích z řad občanů vyšly návrhy na další kandidáty, aniž by byla vedena diskuze ke kandidátům navrhovaných volební komisí. Přibližně v deseti obcích okresu byla poměrně malá účast voličů, a proto tam byly schůze opakovány. Občané v Křešicích a Milíčevsi měli připomínky i k některým kandidátům MNV. Většinou nesouhlasili s kandidaturou u těch, kteří prosazovali v obci tvrdší formu socialismu. Závažné případy byly projednávány v místních organizacích KSC v Bradě, Hlásné Lhotě a Hrměnině.⁹³

Pro připravované volby byla jmenována okresní volební komise, která dohlížela na správný průběh voleb v obcích okresu. Ve volební komisi Národní fronty jmenovala rada ONV předsedou Ing. Zdeňka Noska, náměstkem předsedy

⁹¹ Zákon č. 14/1954 Sb.

⁹² SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 235. inv. č. 1005.

⁹³ Tamtéž

Boženu Jiráskovou, tajemníkem komise Josefa Jansu a členy Františka Jirků, Jaroslava Štěpánka, Jaroslava Brejchu, Josefa Samšiňáka, Františka Havelku a Jaroslava Jiráňka ml. Komise sídlila v Jičíně v budově ONV a zahájila svoji činnost 22. března 1954.⁹⁴ Stejně tomu bylo na úrovni místních národních výborů, kdy byly také jmenovány volební komise. Vytvořené volební komise při MNV však musely být projednány radou ONV v Jičíně. Hlavním úkolem komisí bylo přezkoumání kádrové příslušnosti kandidátů a celkové třídní složení. Všechny navržené komise při MNV rada jednohlasně schválila. Dále byla zřízena funkce instruktorů, pro zajištění příprav voleb. Tato pozice měla napomoci MNV. Instruktoři byli jmenováni z řad zaměstnanců ONV.⁹⁵

Dne 16. května 1954 se uskutečnily volby do národních výborů na všech úrovních. Občané jičínského kraje volili své zástupce do KNV Hradec Králové, do ONV Jičín a zastupitele do místních národních výborů.

Okres byl rozdělen do 42 volebních obvodů, pro každý volební obvod byl pouze jeden kandidát. V kandidátce Národní fronty bylo za KSČ 28 kandidátů, za ČSL pět kandidátů, za ČSS jeden kandidát a osm kandidátů nezařazených v žádné politické straně. Co se týče třídního složení, jednalo se o 11 dělníků, 12 rolníků z toho pět členů JZD a 19 ostatních. Celková účast voličů ve volbách do ONV Jičín dosáhla 98,4%.⁹⁶ Zvoleno však bylo pouze 39 členů ONV. Musely se tedy uskutečnit doplňovací volby, a sice 30. května 1954, v nichž byli zvoleni noví tři kandidáti. Jmenovitě Vlastimil Rozkovec, František Šíba a Josef Třmínek.⁹⁷

Při volbách do MNV byly obce rozděleny do dvou skupin; obce do a nad 400 obyvatel. V obcích do 400 obyvatel bylo celkem zaregistrováno 940 kandidátů. Ve 32 obcích bylo zaregistrováno více než jeden kandidát.⁹⁸ Například obce Jinolice a Sedliště měly dokonce čtyři kandidáty. V obcích nad 400 obyvatel bylo celkem zaregistrováno 200 kandidátů. Pouze ve dvou obcích bylo kandidátů víc. V obci Kbelice dva a v obci Kopidlo tři kandidáti. Celková účast voličů v obcích do 400

⁹⁴ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 235. inv. č. 1007.

⁹⁵ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 54. inv. č. 54.

⁹⁶ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 235. inv. č. 1009.

⁹⁷ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 7. inv. č. 7.

⁹⁸ Bartoušov 1, Brada 3, Budčeves 3, Butoves 1, Bystřice 2, Češov 1, Doubravany 2, Drahoraz 3, Hřmenín 2, Jinolice 4, Kostelec 1, Libunec 2, Osenice 1, Podhradí 1, Podůlší 3, Prodašice 3, Psinice 2, Pševos 2, Sedliště 4, Seletice 2, Staré Hrady 2, Studeňany 1, Těšín 1, Tuchom 3, Tužín 1, Ujkovice 2, Važice 1, Veliš 3, Zelenská Lhota 2, Židovice 3, Žitětín 2.

obyvatel činila 96,6%; a v obcích nad 400 obyvatel pouze 74,9% hlasů. Z tohoto výsledku je patrné, že se menší obce bály více projevit svůj nesouhlas, oproti obcím větším. Ale také z toho důvodu, že se všichni více znali a věděli, že někoho pro správu obce zvolit musí.⁹⁹

VOLBY DO	PRO KANDIDÁTY NF
ONV	98,40%
MNV do 400 obyv.	96,60%
MNV nad 400 obyv.	74,90%

SOka Jičín, fond ONV Jičín, karton 239. inv. č. 1009.

POLITICKÉ SLOŽENÍ KANDIDÁTŮ ONV JIČÍN				
	KSČ	ČSL	ČSS	BEZ PARTAJE
ONV	25	5	1	8
MNV do 400 obyvatel	405	14	11	510
MNV nad 400 obyvatel	116	4	3	77

SOka Jičín, fond ONV Jičín, karton 239. inv. č. 1009.

V roce 1954 se také uskutečnily volby do Národního shromáždění, přesněji 28. listopadu. Na říjnové schůzi rady ONV roku 1954 byl schválen volební obvod zahrnující celý jičínský okres, a to č. 134, který byl rozdělen do 118 volebních okrsků. Byla jmenována obvodní volební komise, která dohlížela na správný průběh voleb. Ve volební komisi Národní shromáždění jmenovala rada ONV předsedou Jaroslava Kůtka, náměstkem předsedy Františku Blažkovou, tajemníkem komise Václava Celera a členy Boženu Jiráskovou, Josefa Špátu, Josefa Maška, Josefa Samšiňáka, Bohumilu Čejkovou, Josefa Jandu, Vlastu Dvořákovu a Ing. Zdeňka Noska. Komise sídlila v Jičíně v budově ONV a zahájila svoji činnost 12. října 1954.

⁹⁹ SOka Jičín, fond ONV Jičín, karton 239. inv. č. 1009.

Účast ve volbách dosáhla 98,8%, pro kandidátku Národní fronty se vyjádřilo 98,7% voličů.¹⁰⁰

Volby se v tomto roce uskutečnily také do výboru žen. Na jejich správný průběh těchto voleb rovněž dohlížely okresní národní výbory, nejinak ONV Jičín. Volby do výboru žen probíhaly postupně ve všech obcích. Nikoli tedy ve dvou dnech, jako tomu bylo u klasických voleb. Ze schůze pléna ONV Jičín je zřejmé, že při volbách do výborů žen měly spolupracovat jednotlivé místní národní výbory, ministerstvo vnitra, Národní fronta a členové Okresního národního výboru Jičín. Značným problémem byl nezájem žen o podíl na rozhodování, neboť neměly dostatek času potřebného pro výkon takové funkce. Volby měly končit 30. října 1954, ale ještě v září 1955 nebyly ustanoveny výbory žen ve všech obcích okresu.¹⁰¹

¹⁰⁰ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, karton 235. inv. č. 1013.

¹⁰¹ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, karton 193. inv. č. 972.

3. Kapitola: Jičínský okres v letech 1954–1957

3.1. Situace v ONV do roku 1957

Zásadní předěl ve vývoji národních výborů přinesl ústavní zákon o národních výborech č. 12/1954 Sb. z 3. března 1954 a na něj navazující zákony č. 13/1954 Sb., o národních výborech, č. 14/1954 Sb., o volbách do národních výborů. Národní výbory v nich byly definovány jako místní orgány státní moci pracujícího lidu, které se opírají ve své činnosti o pracující lid a jejich úkolem je řídit ve svých obvodech hospodářskou a kulturní výstavbu socialismu. Uzákoněna byla volitelnost národních výborů na dobu tří let, aktivní právo hlasovací bylo stanoveno na 18 let, pasivní na 21 let věku. Zákon kodifikoval odpovědnost národních výborů voličům a odvolatelnost poslanců voliči. Nové zákony přinesly velké změny v organizaci a struktuře národních výborů, především rozlišení mezi národním výborem jako orgánem státní moci a jeho výkonnými orgány (rada, odbory a správy) jako orgány státní správy.

Okresní národní výbor (plenární zasedání) jako orgán státní moci měl zasedat šestkrát ročně a byly mu vyhrazeny následující zásadní úkoly: volit a odvolávat předsedu, jeho náměstky, tajemníka a ostatní členy rady ONV; ustavovat a odvolávat vedoucí odborů a správ rady ONV. Dále pak volit komise a jejich předsedy, schvalovat plán rozvoje hospodářství okresu, vydávat obecně závazná nařízení a schvalovat nařízení rady. Plénium fungovalo samozřejmě i jako kontrolní orgán všech výkonných složek ONV.

Postavení rady ONV bylo citovanými zákony značně posíleno. Měla mít jedenáct členů (předseda, náměstci, tajemník a ostatní) a scházet se nejméně jedenkrát za čtrnáct dní. Jako výkonný orgán okresního národního výboru připravovala zasedání NV; podávala zprávy o své činnosti; kontrolovala a řídila práci svých odborů; kontrolovala práci rad národních výborů nižšího stupně a vyřizovala stížnosti

K největším změnám v organizaci ONV patřilo zrušení referentského systému a zavedení odborů a správ rady okresního národního výboru. Vládním nařízením ze 17. května 1954 č. 23/1954 Sb. o organizaci výkonných orgánů národních výborů

byly přímo určeny odbory, které ONV obligatorně i fakultativně zřizují a do jejich čela byli postaveni příslušní vedoucí odborů. Ti byli odpovědní za svou práci jednak radě ONV, ale i vedoucímu příslušného odboru nadřízeného KNV.

Jako vlastní aparát rady okresního národního výboru byl zaveden všeobecný odbor pro úkoly organizační, instruktážní, kontrolní, kádrové a personální. Objektivním orgánem rady zůstala i nadále plánovací komise. Pro jednotlivé pracovní úseky volilo zasedání ONV ze svých členů stálé komise. Ty fungovaly pouze jako orgány poradní a neměly rozhodovací pravomoc a nezasahovaly do činnosti jednotlivých odborů.

Volby do národních výborů se uskutečnily 16. května 1954, jejichž výsledky jsem uvedla v předešlé kapitole. Každý z volebních obvodů spravoval vždy jeden člen okresního národního výboru v Jičíně, který za svůj volební obvod i následně zodpovídal

Na první schůzi nově zvoleného pléna, která se uskutečnila 22. května 1954, se sešlo 38 nově zvolených poslanců pléna ONV (39. členka Růžena Tomášová byla v nemocnici). Ti poté zvolili deset členů rady a předsedu. Zvolili si také dva náměstky a tajemníka. Protože na počátku plenární schůze ještě nebyl zvolen nový předseda ONV, zahájení se ujal dosavadní předseda ONV Jaroslav Pulec, který zhodnotil volby a předal slovo nejstaršímu členovi nově zvoleného ONV Otakaru Ovsíkovi, aby se ujal řízení zasedání do zvolení nového předsedy. Prvním stěžejním úkolem vyplývajícím z § 85 zákona o volbách do národních výborů, bylo ustanovení volební mandátové komise, která přezkoumala platnost volebních výsledků, zda všichni zvolení členové splnili podmínky voleb. Mandátová komise se skládala z předsedy Bohuslava Halvigera a dalších čtyř členů – Jaroslava Kůtka (okresní tajemník ONV), Václava Řeháčka, Josefa Rejhy a Bohumily Čejkové. Mandátová komise konstatovala, že všechny podmínky dané zákonem z 3. března 1954 o volbách do NV byly splněny. Zvolení členové rady splnili tyto podmínky: byli řádně zaregistrováni, byli starší 21 let, nebyli zbaveni volebního práva a získali nadpoloviční většinu hlasů voličů. Pro tehdejší volby bylo důležité i tzv. kádrové zařazení. Sociální složení kandidátů bylo: 13 dělníků, deset rolníků z nich čtyři členové JZD a 16 ostatních z nich dva učitelé, jedna lékařka a příslušníci ČSA. Poté schůze přikročila k volbě předsedy a jeho náměstků. Podle § 24 zákona o národních

výborech z roku 1954 měla mít rada okresního národního výboru 11 členů. Podle § 23 téhož zákona měl mít předseda ONV dva náměstky. Jediným navrženým kandidátem na předsedu rady byl František Elis, který vykonával funkci bezpečnostního referenta a prvního náměstka předsedy ONV. František Elis následně tuto volbu vyhrál. Prvním náměstkem plénum zvolilo Jaroslava Pulce, bývalého předsedu ONV, druhým náměstkem a zároveň vedoucím zemědělského odboru byl zvolen Václav Řeháček.¹⁰²

Na první ustavující schůzi pléna ONV Jičín byl rovněž zvolen okresní tajemník. Tím plénum jednomyslně zvolilo Jaroslava Kůtka; ten vykonával svou funkci až do roku 1957. Po volbě předsedy, náměstků a tajemníka plénum zvolilo zbylých sedm členů rady – Františku Blažkovou, Josefa Maška, MUDr. Růženu Kozákovou, Růženu Krámskou, Růženu Tomáškovou, Bohumila Soukala, Františka Dlaba.¹⁰³

Plénum ustanovilo také odbory, o kterých již byla zmínka. K jednotlivým odborům plénum schválilo na základě doporučených návrhů jejich vedoucí. Na rozdíl od dřívějších referátů nestál v čele odboru člen rady ONV, ale placený úředník.¹⁰⁴ Seznam odborů se jmény vedoucích byl následující:

- 1) zemědělský – Bohumil Soukal
- 2) pro místní hospodářství – Josef Adamec
- 3) finanční – Jaroslav Seibert
- 4) školský – dr. Jaroslav Weber
- 5) pro vnitřní obchod - Josef Šindelář
- 6) pro vnitřní věci – dr. František Roubal
- 7) pracovních sil – Jaroslav Tázler
- 8) pro výstavbu – Ladislav Roh
- 9) zdravotnický – dr. Otto Roubíček
- 10) pro sociální zabezpečení (později důchodové zabezpečení) – Alois Mencil
- 11) všeobecný – Vladimír Zikmund

¹⁰² SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 9. inv. č. 9.

¹⁰³ Tamtéž

¹⁰⁴ Tamtéž

Jedinou známou osobou ve vedení odborů ONV byl František Roubal. Avšak i na pozicích vedoucích odborů docházelo ve sledovaném období ke změnám. Josef Šindelář, vedoucí odboru pro vnitřní obchod, byl odvolán ze své funkce, protože se dostatečně v této problematice neorientoval a tak na jeho místo plénum ONV Jičín schválilo Josefa Jansu. Ještě téhož roku 29. června schválilo plénum zřízení nového průmyslového odboru, jeho prozatímním vedoucím se stal Ladislav Vávra. Na plenární schůzi z 27. června 1955 byl jmenován již řádný předseda odboru průmyslu Karel Ježek. Ladislav Vávra byl postaven do čela odboru pro místní hospodářství, neboť jeho dosavadní předseda Josef Adamec byl zproštěn funkce.¹⁰⁵ Z jakého důvodu není z archivní dokumentace zřetelné. V dubnu roku 1956 došlo k rozdělení odboru pro školství a kulturu na dva samostatné odbory, ale již v červenci byly oba odbory opět sloučeny v jeden a do jeho čela byl jmenován předseda Jan Sochor. Roku 1956 byla také ustavena funkce okresního archiváře, když již rok předtím došlo ke sloučení městského a okresního archivu.¹⁰⁶

Změny se týkaly i členů rady. Příkladem může být rok 1955, kdy došlo k odvolání tří členů ONV Jičín. Důvodem odvolání byla jejich nedostatečná práce. Tento důvod odvolání byl pro tuto dobu typický. Nově zvolenými členy ONV se stali Dvořáková, Macounová a Joska.¹⁰⁷

Vzhledem k tomu, že rada ONV hodlala odbory soustavně kontrolovat, rozdělili si předseda, oba náměstkové a tajemník jednotlivé odbory, aby na ně dohlíželi. Předsedovi připadl odbor finanční. První náměstek dohlížel na odbory zemědělský, vnitřního obchodu, výstavby a průmyslu. Druhý náměstek dozíral na odbory zdravotnictví, pro vnitřní věci, sociálního zabezpečení, místního hospodářství, pracovních sil a také na výbory žen. Okresní tajemník kontroloval činnost odborů všeobecného, školství a kultury a odboru tělesné výchovy a sportu.¹⁰⁸

Na základě vládního nařízení č. 23/1954 Sb. plénum jmenovalo předsedkyni plánovací komise (OPK) Františku Blažkovou a předsedu výboru pro tělesnou

¹⁰⁵ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 10. inv. č. 10.

¹⁰⁶ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 56. inv. č. 56.

¹⁰⁷ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 55. inv. č. 55.

¹⁰⁸ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 10. inv. č. 10.

výchovu a sport (OVTVS) Leopolda Stoklasa, ten byl ve funkci do roku 1956, kdy byl nahrazen Josefem Kopeckým, bývalým instruktorem KNV v Hradci Králové.¹⁰⁹

Působnost okresního národního výboru nadále zajišťovala rada ONV a jeho plenární zasedání. Schůze plén ONV měla v letech 1954–1957 obdobně, jako v předcházejících letech, stále stejný scénář. Na začátku byl schválen program jednání, poté zpráva o činnosti ONV v Jičíně za minulé období a následně referát týkající se plnění akčního plánu především v zemědělské oblasti. Na jednotlivé body vždy navazovala rozprava členů pléna a schválení usnesení. Plénum se scházelo jednou za dva měsíce. Byla-li potřeba, bylo svoláno i mimořádné zasedání pléna okresního národního výboru. V roce 1954 na první ustavující schůzi pléna ONV byl přijat akční plán především z oblasti zemědělského odboru, odboru pro místní hospodářství a pro plánovací komisi. Všechny návrhy, které měly být postupně v následujícím roce 1955 splněny, vycházely ze směrnic dané X. sjezdem KSČ. Plán X. sjezdu KSČ představoval směrnice pro rozvoj zemědělství v rozmezí 2–3 let. Akční plán pro ONV byl vždy nejprve schválen OV KSČ Jičín. Plán byl postaven na zvýšení zemědělské a živočišné produkce, kdy hlavním předpokladem pro splnění tohoto bodu, bylo navýšení rozlohy obhospodařované půdy.

Naopak schůze rady okresního národního výboru se konaly podstatně častěji, a sice každý týden. Mnohdy i 5x do měsíce. Později byly schůze rady svolávány 1x za 14 dní. I obsah jednání schůzí rady byl po celou dobu stejný. Na začátku každé schůze ONV podala zprávu kontrolní inspekční skupina všeobecného odboru, která dohlížela na plnění plánu z předešlých jednání rady. Poté jednotliví vedoucí přednesli zprávy ze svých odborů. Obdobně jako v předešlém období rada řešila otázku zemědělství a s ním spojenou socializaci vesnice. Socializace vesnice obnášela zakládání nových JZD ve všech obcích okresu, nábor nových pracovních sil do zemědělství, ale také podporu hospodařícím rolníkům. Jako motivační kampaň na rozvoj vesnice měly být využity krátké „poučné“ dokumenty, které odkazovaly na nové a pokrokovější metody v zemědělství. Pro častější promítání motivačních filmů obyvatelům pořádalo ONV Jičín besedy, které se nesetkaly ze strany občanů s příliš velkým ohlasem.¹¹⁰

¹⁰⁹ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 11. inv. č. 11.

¹¹⁰ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, karton 193. inv. č. 972.

Otázky spojené s rozvojem družstevního zemědělství byly v letech 1954–1957 velmi důležité, a proto se konaly i mimořádné schůze rady ONV v Jičíně, které projednávaly například neplnění zemědělského plánu. Na mimořádné schůze byli zváni zástupci JZD, kteří měli prostor pro svou obhajobu. V mnoha případech nedokázali radě podat pádné argumenty, a proto byl případ předán k řízení trestní komisi.

Kromě pléna a rady, o kterých již byla zmínka, musel podle §14 zákona o národních výborech každý okresní národní výbor ustavit stálé komise a zvolit jejich předsedy z řad členů ONV. V předešlém období žádná taková povinnost nebyla dána zákonem. Vytvořenými stálými komisemi byly:

- 1) k. zemědělská – Josef Syřiště
- 2) k. finančně rozpočtová – Alois Dlouhý
- 3) k. pro místní hospodářství – Otakar Ovsík
- 4) k. školská – Lev Bloch
- 5) k. pro vnitřní obchod – Jan Kynčl
- 6) k. pracovních sil – Josef Holý
- 7) k. zdravotní – Bohumila Čejková
- 8) k. sociálního zabezpečení – František Horčíčko
- 9) k. pro výstavbu – Miroslav Fraizler

Z předsedů komisí byli jmenovitě uváděni Alois Dlouhý, Josef Holý a František Horčíčko, kteří byli v předešlém sledovaném období referenty. Všichni výše jmenovaní předsedové komisí byli nejdříve schváleni předsednictvem OV KSČ a až poté plénem ONV. Dne 25. února 1955 snížila plenární schůze ONV počet stálých komisí z důvodu zlepšení jeho práce. Nově bylo vytvořeno jen šest stálých komisí: komise zemědělská s předsedou Josefem Holým; komise finančně rozpočtová na čele s Aloisem Dlouhým; komise pro místní hospodářství a obchod s předsedou Františkem Horčíčkou; komise školská a kulturně osvětová, kterou vedl Lev Bloch; komise pro výstavbu s předsedou Miroslavem Prajzlerem; komise zdravotní a sociálního zabezpečení, již vedla žena, předsedkyně Bohumila Čejková.

Ve sledovaném období došlo ve funkcích předsedů stálých komisí jen k drobným změnám.¹¹¹

Drobných reorganizačních změn se po volbách dočkaly i místní národní výbory v jičínském okrese. Pro posílení moci a zlepšení správy měly vzniknout stálé komise i na úrovni MNV. Oproti ONV byla v jejich případě situace o něco složitější. Ve značné části obcí okresu byla založena stálá komise zemědělská. Ostatní komise podle daných směrnic ustanoveny nebyly. Na problémy s komisemi byly jednotlivé místní národní výbory upozorněny okresním národním výborem, a tak se následně snažily o rychlou nápravu. Pro nedostatky v činnosti byly místní národní výbory často napomínány a ONV musel jejich činnost kontrolovat častěji a napomáhat ji v plnění úkolů. V některých obcích okresu byla situace velmi vypjatá, nejen z důvodu vzniku stálých komisí, ale i z důvodu, že některé MNV stále nebyly schopny sestavit několik měsíců po volbách rady.¹¹²

K dalším výrazným změnám došlo roku 1957, kdy v souvislosti s reorganizací ministerstev a další decentralizací státní správy bylo vydáno vládní nařízení z 22. února 1957 č. 7/57 Sb., kterým se měnilo a doplňovalo vládní nařízení o organizaci výkonných orgánů národních výborů z roku 1954. Náplň i název některých odborů byly pozměněny (např. odbor zemědělství a lesního hospodářství, odbor dopravy a průmyslu). Na základě vládního nařízení č. 5/57 Sb. nově přibyly v rámci ONV Jičín odbor výkupu zemědělských výrobků s předsedou Bedřichem Vítkem a štáb civilní obrany. Okresní výbor pro tělesnou výchovu a sport byl zákonem z 20. 12. 1956 č. 68/56 Sb., o organizaci tělesné výchovy zrušen a jeho působnost od 1. 1. 1957 převzala celostátní tělovýchovná organizace ČSTV.

Celé sledované období bylo v oblasti správy spjato s procesem decentralizace. Decentralizace správy znamenala převod záležitostí, o kterých doposud rozhodovaly vyšší stupně státní správy, do pravomocí nižších orgánů. Měla sloužit ke zvýšení autority nižších institucí, přenesení některých agend z KNV na ONV a z ONV na MNV. Převodem agend se měli zabývat nejen členové rady, ale i jednotliví vedoucí odborů. První etapa decentralizace neproběhla podle představ a neměla takový dosah, proto byla v roce 1957 vyhlášena druhá etapa.

¹¹¹ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 10. inv. č. 10.

¹¹² SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 56. inv. č. 56.

3.1. Volby do národních výborů v roce 1957

Po třech letech se uskutečnily další volby do národních výborů v květnu 1957. Propagační kampaň k těmto volbám byla započata již na počátku roku v lednu. Rada ONV rovněž utvořila a schválila propagační komisi, která měla za úkol seznámit voliče s výsledky práce dosavadního vedení ONV a jeho zásluhami. Chtěla tak poukázat na schopnosti kandidátů a nenásilnou formou donutit občany, aby přišli k volbám a tyto kandidáty zvolili. Proto proběhlo v době od 25. dubna do 30. dubna 31 veřejných schůzí, na kterých byli představováni kandidáti NF pro volby do národních výborů všech stupňů. Těchto schůzí se zúčastnilo z celkového počtu 5 263 voličů pouze 934, což znamená 17,7%. Kandidáti do KNV byli přítomni na 12 schůzích, kandidáti do ONV na 29 schůzích.¹¹³

Na rozdíl od předchozích voleb z roku 1954 klesl počet volebních obvodů o jeden. Rada ONV Jičín tedy nově ustanovila 41 volebních obvodů. Volební obvody pro volby do krajského národního výboru v Hradci Králové se volební obvody kryly s obvody pro volby do okresního národního výboru v Jičíně.¹¹⁴

Jak již bylo řečeno, pro volby do okresního národního výboru Jičín bylo zaregistrováno 41 kandidátů (viz příloha 3), z toho 11 dělníků, pět členů JZD, dva soukromí rolníci a 23 ostatních. Z celkového počtu bylo sedm žen a tři zástupci Československého svazu mládeže. Do místních národních výborů bylo zaregistrováno 1 182 kandidátů, z toho 322 dělníků, 142 členů JZD, 398 rolníků a 320 ostatních. Ze všech kandidátů bylo 97 žen a 16 členů ČSM. Celkový počet voličů čítal 29 293, z toho 13 291 mužů a 16 002 žen. Datum voleb bylo ustanoveno na 19. května 1957.¹¹⁵

Ze stranickopolitického hlediska dominovali mezi kandidáty Národní fronty komunisté, čtvrtinu tvořili kandidáti bez politické příslušnosti, obvykle kandidovaní za různé společenské organizace. Nekomunistické politické strany byly zastoupeny spíše formálně. V kvantitativní podobě ukazuje politické složení kandidátů následující tabulka.

¹¹³ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, karton 281. inv. č. 1333.

¹¹⁴ Tamtéž

¹¹⁵ Tamtéž

POLITICKÉ SLOŽENÍ KANDIDÁTŮ NF DO ONV JIČÍN	
KSČ	28
ČSS	1
ČSL	1
bezpartijní	11

SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 281. inv. č. 1333.

I v těchto volbách jičínští občané volili své zástupce na všech stupních správy národních výborů. Oproti předešlým volbám se zvýšila voličská účast. Stoupla na 99,09% hlasů, ale i tak byla o něco nižší než celorepublikový průměr, který dosáhl 99,26% hlasů.

4. Kapitola: Vývoj Jičína v období let 1957–1960

4.1. ONV Jičín do roku 1959

Dne 16. března 1957 přijalo Národní shromáždění Československé republiky zákon č. 10/1957 Sb., kterým se měnil a doplňoval zákon o národních výborech. Zákon nabyl účinnosti 20. května 1957. Tedy pouhý den po volbách. Změna se týkala především počtu zvolených členů rady národních výborů, protože při volbě do okresního národního výboru byl volen jeden člen rady na 1000 obyvatel.

Podle zákona o volbách do národních výborů se na první ustanovující schůzi pléna volila rada, předseda, náměstkové a tajemník ONV. Ustavující schůze ONV se konala 28. května 1957 a probíhala podle již daného scénáře. Řízení schůze se ujal nejstarší člen rady, v tomto případě František Šíba. Nejprve plénum zvolilo mandátovou komisi složenou z dr. Nemejovského jako předsedy a dalších čtyř členů – Ladislava Trübenekra, Karla Fišera, Ludmily Čejkové a Josefa Rejhy. Mandátová komise ověřila platnost dosažených volebních výsledků. Konstatovala, že byly v pořádku a že všichni zvolení kandidáti splnili podmínky stanovené zákonem. Celkem občané zvolili 41 členů ONV. Z hlediska sociálního složení bylo mezi nimi 11 dělníků, pět členů JZD, dva jednotlivě hospodařící rolníci, devět úředníků, tři technici a 11 ostatních pracujících z toho počtu sedm žen a tři členové Československého svazu mládeže. Členové rady následně složili slib ve znění: „*Slibuji, že budu zachovávat věrnost lidu a republice, svou činností chránit a posilovat lidově demokratické zřízení a zachovávat zákony a nařízení.*“¹¹⁶ Poté se přešlo k volbě předsedy ONV, jeho dvou náměstků a tajemníka. Předsedou byl opět zvolen František Elis. Ve funkci prvního náměstka také nedošlo ke změně. Stal se jím znovu Václav Řeháček, známý svou svědomitou prací. Na místo druhého náměstka byl zvolen Zdeněk Lukeš přicházející z Agrostroje Jičín. I na funkci okresního tajemníka došlo ke změně. Jednomyslně jím byl zvolen Karel Ježek. Všechny zvolené osoby byly již předem navrženy OV KSČ na schůzi 20. května 1957.¹¹⁷

¹¹⁶ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 12. inv. č. 12.

¹¹⁷ Tamtéž.

Dále ustavující schůze pléna ONV Jičín zvolila sedm členů své rady. Zvoleni byli Josef Mašek, Růžena Kozáková, Václav Kubík, Jaroslav Žďánský, Jaroslav Filip, František Šíba a Alois Krejčík. Po těchto volbách se objevila řada nových členů rady. Dlouholetými členy byl pouze Josef Mašek a Růžena Kozáková. Po těchto volbách měly ženy v radě daleko menší zastoupení oproti volbám předešlým.¹¹⁸

V letech 1957–1960 byla správní agenda nadále členěna do jednotlivých odborů. Ve sledovaném období bylo zřízeno 12 odborů včetně všeobecného odboru. Rada při vytváření odborů vycházela z vládního nařízení č. 7/1957, které měnilo a doplňovalo vládní nařízení o organizaci výkonných orgánů národních výborů. Jednalo se o následující odbory a jejich vedoucí:

- 1) všeobecný – Vladimír Zikmund
- 2) zemědělský – Ing. Bílek
- 3) pro místní hospodářství – Ladislav Vojtěch
- 4) finanční – Jaroslav Seibr
- 5) pro školství a kulturu – Jan Sochor
- 6) pro obchod – Josef Jansa
- 7) pro vnitřní věci – František Roubal
- 8) pracovních sil – Jaroslav Tázler
- 9) pro průmysl a dopravu – Ladislav Vávra
- 10) zdravotnický – Otto Roubíček
- 11) sociálního zabezpečení – Alois Mencl
- 12) pro výkup – Bedřich Vítek

Co se týče funkcí vedoucích odborů, neobjevila se po volbách žádná nová jména. Ani po té nedošlo na funkcích ve sledovaném období k tolika změnám, jak bylo v minulosti běžné. Změnu bylo možné zaznamenat pouze u finančního odboru, kdy od roku 1958 zastával funkci předsedy Karel Studenovský. Byl to zcela nový

¹¹⁸ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 12. inv. č. 12.

funkcionář, který dosud v jičínském okresním národním výboru nepůsobil. Odbor pro školství a kulturu byl opět krátce rozdělen na odbory dva.¹¹⁹

Stejně jako v předešlém období si předseda, náměstkové a tajemník rozdělili kontrolní působnost nad jednotlivými odbory. Předseda ONV František Elis dohlížel na finanční odbor, plánovací komisi a civilní ochranu. Náměstek Václav Řeháček převzal kontrolu nad odborem místního hospodářství, výstavby, průmyslu a dopravy, sociálního zabezpečení a zdravotnickým odborem. Náměstkovi Zdeňku Lukešovi připadl odbor zemědělský a lesního hospodářství, výkupu, pro obchod a pracovních sil. Tajemník Karel Ježek kontroloval odbor všeobecný, pro vnitřní věci, pro školství a kulturu.

Ve sledovaném období i nadále pracovala plánovací komise. Za její předsedkyni plénum zvolilo Františku Blažkovou, náměstkem Jaroslava Špínu. Rovněž vznikly stálé komise v čele s předsedou, kterým se mohla stát podle zákona č. 10/1957 Sb. o volbách do NV i osoba, která nebyla členem rady či pléna okresního národního výboru. V předešlých letech se členem komise mohl stát pouze jejich člen. Přesto stálé komise zůstaly pouze poradními orgány, které sice odpovídaly za svou činnost národnímu výboru, ale nikoliv radě. Byly tedy pracovním a kontrolním orgánem především pléna ONV, neměly však rozhodovací pravomoc a nemohly přímo zasahovat do činnosti odborů a jiných orgánů. Na Jičínsku vzniklo šest stálých komisí, kterými byly:¹²⁰

- 1) komise zemědělská s předsedou Josef Duškem
- 2) komise finančně-rozpočtová s předsedou Aloisem Dlouhým
- 3) komise pro místní hospodářství a obchod s předsedou Jaroslavem Švarcem
- 4) komise pro školství a kulturu s předsedkyní Annou Macounovou
- 5) komise pro výstavbu s předsedou Antonínem Rejhou
- 6) komise zdravotní s předsedkyní Bohumilou Čejkovou.

Dále byla zřízena trestní komise, jejímž předsedou se stal J. Roubl. Na plenárním zasedání konaném 8. dubna 1958 podává tajemník ONV Karel Ježek návrh na zřízení stálé komise pro místní bezpečnost. Do čela této komise byl

¹¹⁹ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 57. inv. č. 57.

¹²⁰ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 12. inv. č. 12.

jmenován Zdeněk Nemejovský.¹²¹ Průměrný počet členů jednotlivých komisí činil pět až sedm členů.

Politický vývoj v období konce padesátých let byl stále spojen se socializací vesnice, která postupně dosahovala ke svému vrcholu. Na zasedáních rady byly neustále vedeny diskuze o rozšiřování půdy ve společném vlastnictví a o zakládání JZD. Jednotná zemědělská družstva se dělila na čtyři typy podle řady kritérií, kdy jedním z nich byl roční rozpočet JZD. V srpnu 1957 bylo již do socializace vesnice zapojeno 100 obcí na okrese. Z archivních dokumentů se dozvídáme, že v roce 1958 nebylo JZD ještě v Křešicích, Starých Hradech, Zlivi, Pojedech, Stříbrnici, Střevači, Nadslavi a Vesci. Rolníci v některých z těchto obcí byli dokonce zásadně proti zakládání JZD.¹²²

Na schůzi rady z konce června 1957 byl vznesen dotaz o dosud nezmíněné funkci instruktorů. Je však možné, že tato funkce fungovala již delší dobu, ale v záznamech ze schůzí rady nebyly o ní zmínky. V roce 1957 byla hlavním úkolem instruktorů předvolební kampaň do národních výborů a kampaň pro volby do výborů žen. Funkce instruktorů byla především spojena s činností MNV. Instruktoři pomáhali při ustanovujících schůzích uskutečněných po volbách do MNV a také se zasloužili ve všech obcích o přeškolení nově zvolených členů rad MNV ve všech obcích. Jejich činnost byla spojena také s kontrolou hospodářství při jarních nebo podzimních a rovněž při rozvoji socializace vesnice. A právě kontrola činností spojených se zakládáním JZD byla hlavním úkolem instruktorů. Scházeli se jednou týdně a vzájemně si předávali zkušenosti z práce ve svých obvodech. Jednání vždy vedl tajemník ONV. Navíc instruktoři spolupracovali s odbory ONV, především pak se všeobecným odborem ONV. Funkci instruktora zastávali nejčastěji členové rady ONV a rad jednotlivých MNV působících na okrese. Instruktoři museli každý rok skládat zkoušky. Funkci instruktorů ONV zastávali: Leopold Stoklasa, František Střihavka, Jan Hátle, Stanislav Vejvoda, František Burda, Josef Kašpar, František Hochmal, Jaroslav Drbohlav, Alois Křelina, Jiří Dovolé, Karel Rosecký, Alex Hejtmánek.¹²³

¹²¹ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 13. inv. č. 13.

¹²² SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 58. inv. č. 58.

¹²³ Tamtéž

V roce 1957 započala druhá etapa decentralizace správy, proto v červnu toho roku přijala vláda usnesení, kterým posilovala moc okresních národních výborů. ONV získaly přímou zodpovědnost za rozvoj celých úseků místního hospodářství, školství a kultury, zdravotnictví a vnitřní správy. Na druhou stranu vzrostla jejich zodpovědnost vůči KNV a vládě. Až 33% státního rozpočtu republiky připadlo na okresní národní výbory. Proto se v druhé polovině roku 1957 hromadně přijímali noví státní zaměstnanci, především na místa úředníků. O státním, potažmo okresním rozpočtu také spolurozhodovali i občané na pravidelných schůzích ONV s voliči.

K další reorganizaci okresních národních výborů došlo již v následujícím roce 1958. Vládní nařízení z 27. června 1958 č. 33/58 Sb., o organizaci výkonných orgánů národních výborů posílilo a vyzdvihlo zejména význam rady ONV, která získala v rámci ONV větší a širší pravomoci. Došlo také ke změně struktury odborového usprádaní úřadů, kdy byly odbory rozděleny na dva typy. Za prvé to byly odbory, které tvořily vlastní aparát rady ONV, sloužící k zabezpečení jejich úkolů. Sem náležela okresní plánovací komise, kontrolní a organizační odbor a štáb civilní ochrany. Za druhé, ostatní tzv. odvětvové obory, které byly společnými orgány rady ONV a příslušných ústředních úřadů. Novinkou bylo, že vedoucími odborů mohla rada jmenovat z řad svých členů a ne jen z politicky a odborově kvalifikovaných zaměstnanců. Členové rady byli zpravidla pověřeni vedením nejdůležitějších odborů. Doplňkem k těmto organizačním změnám bylo vládní nařízení č. 35/1959 Sb., kterým byly sloučeny odbor zemědělství a lesního hospodářství a odbor výkupu v jeden zemědělský odbor. Nově vznikl odbor dopravy a obchodu, kdy doprava přešla z odboru dopravy a průmyslu a odbor průmyslu zcela zanikl. Odbor pro výstavbu doplnila agenda vodního hospodářství. Dále se opět sloučily odbory zdravotnictví a sociálního zabezpečení. Všeobecný odbor zanikl úplně. Vládní nařízení také ustanovilo, aby vedoucí odboru kontrolního, zemědělského a lesního hospodářství, místního hospodářství a dopravy byli zároveň členy rady. K případům, kdy vedoucí odboru byl zároveň členem rady ONV, byli například Františka Blažková, František Muller, Bedřich Vítek, Václav Řeháček.¹²⁴ Po reorganizaci během let 1958–1959 nedošlo k mnoha změnám týkajících se vedoucích odborů.

¹²⁴ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 58. inv. č. 58

Na základě onoho vládního nařízení se snížil počet náměstků ONV pouze na jednoho. Jím zůstal až do konce sledovaného období Zdeněk Lukeš. Reorganizace se nevyhnula ani stálým komisím, kdy sice zůstal stejný jejich počet, ale zcela se změnilo složení komisí.¹²⁵

Ani rok 1958 se nevyhnul doplňovacím volbám do okresního národního výboru v Jičíně v obvodě č. 6 a 20. Ty se uskutečnily 13. července, kdy museli být zvoleni noví poslanci za odcházející poslance Dvořákovou a Trübeneka. Pro zmíněné volby musela být ustanovena okrsková, obvodní a okresní volební komise. Jedinými kandidáty, které navrhla okresní komise Národní fronty, byl František Müller a Bedřich Víték. Oba kandidáti byli následně zvoleni většinou hlasů a stali se tak členy ONV a následně jeho rady. Dále také František Müller ustanoven do funkce vedoucího kontrolního odboru a delegován za člena stálé komise pro výstavbu; Bedřich Víték se stal vedoucím odboru výkupu a členem stálé komise pro zemědělství a lesní hospodářství.

Vrátíme-li se zpátky k problematice zemědělství, a to jak rostlinné, tak živočišné výroby, je nutno podotknout skutečnost, že pětiletka měla být splněna již v roce 1959. K tomuto plánu se de facto zavázalo jičínské OV KSČ a s ním všechny orgány. V důsledku tohoto rozhodnutí byl vyvíjen nepřiměřený tlak na všechny vedoucí odborů, především odboru zemědělství a lesního hospodářství, výkupu, ale také odboru výstavby. Byl kladen vyšší důraz na propojenost práce odboru a jejich stálých komisí. Vše bylo řečeno na XI. sjezdu KSČ, který se uskutečnil v červnu 1958. První tajemník ÚV KSČ Antonín Novotný v projevu nastínil, jak by mělo vypadat vyvrcholení procesu socializace vesnice. Na sjezdu A. Novotný potvrdil platnost generální linie výstavby socialismu přijaté roku 1949. Všechny plány, které byly odvozeny z projevu, byly předneseny na zasedání pléna ONV na začátku července 1958. Jičínský okres měl problémy s plněním plánu, dá se říci, že ve všech oblastech, jak vyplývalo z každého zasedání pléna ONV. Kritika za neplnění stanoveného plánu se nesla ze všech stran, z OV KSČ, z pléna ONV. Nejvíce byla kritizována neschopnost koordinovat práci rady ONV a vedoucích odborů. Problémy byly v plnění průběhu dokončování socializace, nedostatečném výkupu, hektarových

¹²⁵ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 13. inv. č. 13.

výnosech plodin, živočišné výrobě atd. Ale ani v plnění zdravotnických služeb nedosahoval okres plánovaných ukazatelů.¹²⁶

Roku 1959 opět proběhly doplňovací volby do ONV, a to ve volebních obvodech č. 23, 31 a 38. Kandidáty navrženými pro tyto volební obvody Národní frontou byli Jaroslav Müller (vedoucí odboru pro školství a kulturu), Jaroslav Jaroš (nově zvolený předseda ONV) a Miloslav Pavlišta. Z celkového počtu 2 398 voličů se dostavilo k volbám 2 380. Pro navržené kandidáty hlasovalo 2 378 voličů, což znamená, že získali 99,9% hlasů. 19 voličů, kteří se k volbě nedostavili, buď byli těžce nemocní, nebo za prací mimo bydliště.¹²⁷

V tomto roce došlo ve vedení ONV ke změně, když na plenární schůzi ONV byl 5. března zvolen novým předsedou Jaroslav Jaroš. Vystřídal Františka Elise, který byl odvolán na příkaz OV KSČ z důvodu porušení státní disciplíny. František Elis se dopustil dopravního přestupku pod vlivem alkoholu a k odvolání se vyjádřil následovně: „*Jsem si plně vědom svého činu a uznávám, že nemohu nadále zastávat svěřenou funkci předsedy ONV.*“¹²⁸

Dne 25. května 1960 byl vydán nový zákon o národních výborech č. 65/1960 Sb., který určoval jejich postavení a úlohu v řízení hospodářského a kulturního vývoje země. Podle ustanovení zmíněného zákona měly ONV řídit rozvoj zemědělské, průmyslové, a stavební výbory, silniční dopravu, zásobování, veřejné stravování, školství, kulturu a zdravotní péči. Posíleno bylo postavení plenárního zasedání ONV, které mělo ze svých jednání vydávat rozhodující ustanovení, volit a odvolávat předsedu okresního národního výboru, jeho náměstký, tajemníka a členy rady. Dále pak zřizovalo komise, volilo a odvolávalo jejich členy, soudce z lidu, ustanovovalo a rušilo odbory, zřizovalo hospodářské a rozpočtové organizace apod. Svolával je předseda ONV, a to nejméně šestkrát za rok.

Výkonným orgánem ONV zůstala rada, která organizovala a zabezpečovala plnění úkolů ve sféře hospodářské, kulturní a sociální, vypracovávala plán rozvoje a rozpočet ONV, koordinovala činnost komisí, řídila práci odborů a společně s komisemi připravovala návrhy pro plenární zasedání. Rozhodovala ve sboru, který

¹²⁶ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 13. inv. č. 13.

¹²⁷ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 14. inv. č. 14.

¹²⁸ Tamtéž

tvořil předseda ONV, jeho náměstkové, tajemník a další členové rady. Počet členů se zvýšil podle nového zákona z jedenácti na dvanáct až patnáct. Svou činností byla odpovědná plénu ONV, které ji řídilo a jemuž byla povinna předkládat zprávy o své činnosti. Scházela se podle potřeby, nejméně však jednou za 14 dní.

Citovaný zákon o národních výborech také vyzdvihl význam komisí. Zatímco v předcházejícím období byly stálé komise pouze pomocnými a kontrolními orgány, podle nového zákona dostaly rozhodovací a řídicí pravomoc. Staly se výkonnými a kontrolními orgány národního výboru a měly pravomoc řídit úsek, pro nějž byly ustaveny. Do komisí byly voleny dvě třetiny členů z poslanců NV a třetina ze závodů, JZD, kulturních zařízení aj. Předsedy komisí se stávali členové rady, tajemníky vedoucí příslušných odborů.

Vládní nařízení č. 71/1960 Sb., o rozšíření pravomoci a odpovědnosti národních výborů a o uspořádání činnosti jejich orgánů určilo podrobně úkoly všech složek ONV. Nařízením se jednotlivé odbory staly pouhými pomocníky pléna NV, jeho rady a komisí. Plnily úkoly, jimiž je tyto orgány pověřily, a jednak byly nuceny se řídit směrnicemi ministerstev a KNV. Nařízení určovalo též instituce, které měly ONV v obvodu své působnosti řídit. Na úseku zemědělství řídily a odpovídaly za komplexní rozvoj zemědělské výroby a výkupu u JZD, státních statků a školních statků. Plnily úkoly státní péče o lesy, řídily strojní a traktorové stanice, veterinární zařízení, okresní střediska přípravy zemědělských investic a zemědělské odborné a učňovské školství. Na úseku výstavby řídily okresní stavební podniky a okresní investorské útvary, na úseku služeb obyvatelstvu a místní výbory okresní podniky místního průmyslu a komplexní bytovou výstavbu. Na úseku dopravy dohlížely na okresní podniky automobilové osobní a nákladní dopravy, okresní autoopravárenské podniky, na okresní správy silnic, osobní vnitrostátní lodní dopravu. Na úseku vodního hospodářství měly na starosti a řídily okresní vodohospodářské správy, na úseku vnitřního obchodu rozhodovaly o rozložení sítě, řídily obchodní organizace s okresní působností, dále restaurace a jídelny i uhelné sklady. Na úseku školství a kultury jim podléhaly učňovské a odborné školy, žákovské a dětské domovy, výchovny dorostu, okresní pedagogická střediska, okresní domy pionýrů a mládeže, osvětové domy a okresní lidové knihovny. Na úseku zdravotnictví okresní ústřední nemocniční zařízení (OÚNZ), odborné léčebny, lázeňské jednotky místního významu aj. Na úseku sociálního zabezpečení okresní ústavy sociální péče,

výcviková a rehabilitační střediska. Pod úsek vnitřní správy ONV spadaly požární útvary a okresní archivy.

Dne 12. června 1960 se konaly nové volby do Národního shromáždění a do národních výborů. První zasedání nově zvoleného okresního národního výboru se konalo ve dnech 22. – 23. června. Z šedesáti nových poslanců byla zvolena nová rada v následujícím složení: Jaroslav Jaroš – předseda, František Novák – I. náměstek předsedy a předseda okresní plánovací komise, Antonín Valenta – II. náměstek předsedy a předseda zemědělské komise, Jaroslav Müller – tajemník ONV, Ladislav Gaudl – předseda komise pro průmysl a místní hospodářství, František Dvořák – předseda školské komise, Josef Stejskal – předseda komise pro výstavbu, Bohumil Soukal – předseda komise sociálního a důchodového zabezpečení, Josef Mašek, Václav Volšička, Eva Šoltysová, Marie Vaňková – předsedkyně komise pro obchod, Zdeňka Beránková, Vladimír Kos – předseda finanční komise a Josef Kořínek – vedoucí kontrolního odboru.¹²⁹

Na prvním zasedání bylo také schváleno ustanovení čtrnácti odborů ONV spolu s vedoucími a přidělenými pracovníky. Šlo o odbor organizační, pro obchod, okresní plánovací komise, zemědělský, pro průmysl a místního hospodářství, výstavby a vodního hospodářství, kontrolní, školství a kultury, dopravy, pracovních sil, zdravotnický, sociálního a důchodového zabezpečení, pro vnitřní věci, finanční, kde byl vedoucí odboru ustanoven až později. Jako samostatný odbor byla vedena okresní plánovací komise.¹³⁰

Zároveň byly zřízeny komise: plánovací, pro průmysl, zemědělská, finanční, pro výstavbu a vodní hospodářství, školská a kulturní, pro zdravotnictví, sociálního zabezpečení, pro obchod, dopravní, pracovních sil a komise veřejného pořádku. Do funkce tajemníků komisí byli schváleni vedoucí jednotlivých odborů.¹³¹

4.2. Správní reforma roku 1960

V roce 1960 byl vydán opět nový zákon o národních výborech, avšak ještě předtím vyšel zákon č. 36/1960 Sb. z 9. dubna 1960, který uzákonil nové územní rozdělení Československé republiky. Podle něho sice zůstala správa státu rozdělena na kraje a

¹²⁹ SOkA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 15. inv. č. 15.

¹³⁰ Tamtéž

¹³¹ Tamtéž

okresy a obce, avšak snížil se jejich počet. Od července 1960 existovalo v Československu pouze 10 krajů a hlavní město Praha.¹³²

Na dubnovém plenárním zasedání ONV byly schváleny následující změny, které měly vejít v platnost k 1. červenci 1960. Jednalo se opět o slučování celých obcí, a to celkem v 17 případech. Žeretice – Vlhošť – Hradištko; Úlibice – Řeheč; Holín – Ohaveč – Horní Ločov – Prachov; Údrnice – Únětice – Bílsko; Tuř – Hubálov – Kacákova Lhota – Butoves; Dětenice – Brodek – Osenice; Soběraz – Těšín; Chyjice – Dolany; Jičíněves – Bartoušov – Kostelec; Kbelnice – Brada – Dílce – Podůlší – Jinolice; Robousy – Moravčice – Dvorce; Češov – Liběšice; Slatiny – Milíčevy. Dále došlo ke zvětšování měst. Jičín se rozšířil o část obce Kbelnice, o obec Soudná a Sedličky. Kopidlno se rozrostlo o osadu Ledkov a čp. 52, 54, 67, 69, 70 od obce Zliv. Třetím případem byla změna jen části obcí. K obci Valdice byla připojena čp. 16 – 28 od obce Těšín.¹³³

Jičínský okres po nové územní organizaci, která podstatně změnila jak geografickou podobu a počet obyvatel okresu, tak i jeho charakter, byl vytvořen z bývalých okresů Jičín, Nová Paka, Hořice, Mnichovo Hradiště, Nový Bydžov, Turnov a Semily. Na území takto vytvořeného okresu žilo na ploše 886,85 km² ve 225 obcích 86 637 obyvatel. Z bývalých okresů jičínský okres získal:¹³⁴

- ❖ **z okresu Hořice:** Bašnice, Bezník, Bílsko, Boháňka, Borek, Březovice, Bříšťany, Cerekvice nad Bystřicí, Červená Třemešná, Dobeš, Dobrá Voda u Hořic, Dolní Černůtky, Domoslavice, Doubrava, Holovousy, Hořice, Chlum, Chomutice, Chroustov, Jeřice, Konecchlumí, Lískovice, Lukavec u Hořic, Miletín, Milovice, Mlázovice, Nové Smrkovice, Ostroměř, Podhorní Újezd, Rašín, Rohoznice, Sobčice, Sukorady, Sylvárův Újezd, Šárovcova Lhota, Tereziny Dary, Třebnouševy, Třebovětice a Úhlejev
- ❖ **z okresu Nová Paka:** Bělá u Pecky, Brdo, Bukovina u Pecky, Česká Proseč, Dolní Javoří, Hřídolec, Choteč, Kal, Lány, Lázně Bělohrad, Nová Paka, Pecka, Roškopov, Stará Paka, Stav, Studénka, Stupná, Svatojanský Újezd, Štikov, Úbislavice, Uhlíře, Valdov, Vidochov, Vidonice, Vrchovina a Zboží

¹³² Praha; střeďočeký kraj; severočeký; západočeký; jihočeký; východočeký; jihomoravský; severomoravský; na Slovensku: západoslovenský; střeďoslovenský a východoslovenský kraj

¹³³ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 15. inv. č. 15.

¹³⁴ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, karton 377. inv. č. 1028.

- ❖ **z okresu Mnichovo Hradiště:** Čálovice, Dobšice, Drštěkryje, Hubojedy, Kdanice, Lavice, Libošovice, Malechovice, Markvartice, Mladějov, Nepřívěc, Ohařice, Osek, Plhov, Podkost, Přichvoj, Rakov, Roveň, Rytířova Lhota, Samšina, Skuřina, Sobotka, Spyšova, Staňkova Lhota, Střeleč, Vesec u Sobotky a Zámostí
- ❖ **z okresu Nový Bydžov:** Kozojedy, Kozojídky, Sběř, Sekeřice, Staré Smrkovice, Volanice, Vysoké Veselí a Žlunice
- ❖ **z okresu Semily:** Cidlina, Jivany, Kněžnice, Kyje a Libuň
- ❖ **z okresu Turnov:** Újezd pod Troskami

Naopak od okresu Jičín byly odtrženy tyto obce, které přešly:

- ❖ **k okresu Mladá Boleslav:** Ledce, Prodašice a Ujkovice
- ❖ **k okresu Nymburk:** Doubravany, Hasina, Košík, Pojedy, Rožďalovice, Sovolusky, Tuchom a Žitovlice

Jičínský okres celkovou rozlohou patřil mezi menší okresy, jeho podíl na celokrajové rozloze činí 7,8% a co do velikosti je až na osmém místě v kraji. Obdobné postavení má též po stránce osídlení. S počtem 86 637 obyvatel zahrnoval pouze 6,8% z celkového počtu obyvatel kraje a 0,8% obyvatel Československé socialistické republiky. Na rozdíl od ostatních okresů východočeského kraje procházel v poválečném období jičínský okres již řadu let sestupnou tendencí ve vývoji obyvatelstva. Je to možné dokumentovat na údajích od druhého meziválečného sčítání lidu. V roce 1930 měl jičínský okres 110 966 obyvatel, po válce měl v roce 1947 92 010, v roce 1950 89 058, v roce 1961 87 330 obyvatel.¹³⁵

Z ekonomického hlediska se měnil charakter okresu ze zemědělsko-průmyslového na průmyslově-zemědělský. Přispělo k tomu zejména rychlejší tempo rozvoje průmyslové výroby, které tak v řadě faktorů působilo přímo i nepřímo na změnu charakteru okresu.

V nové územní reorganizaci došlo také k rušení dosavadních národních výborů, tedy i okresního národního výboru v Jičíně. S tím úzce souvisí převod hmotného majetku na nové národní výbory. Dosavadní hmotný majetek, který byl ve správě ONV v Jičíně, přešel z části na nové okresní národní výbory v Nymburce,

¹³⁵ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, karton 377. inv. č. 1028.

Mladé Boleslavi a v převážné části na nový ONV v Jičíně. Majetek, ve správě dosavadního ONV v Jičíně, dosahoval celkové částky 288 727 000 Kčs. Po vzájemné dohodě likvidační komise rady ONV v Jičíně byl převeden majetek v hodnotě 8 699 113 Kčs na okres Nymburk a na okres Mladá Boleslav v hodnotě 85 718 Kčs, na okresní správu státních silnic v Jičíně v hodnotě 1 061 784 Kčs a na nový ONV v Jičíně v hodnotě 278 964 081 Kčs.¹³⁶

¹³⁶ SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha 15. inv. č. 15.

Závěr

Cílem diplomové práce byla analýza politického a správního vývoje Jičínska v letech 1948–1960. Práce není podrobným a úplným výkladem vývoje poměrů ve všech sférách. Zaměřila se především na vývoj územní a správní, který nebyl ve sledovaných letech jednoduchý. Zabývá se také obtížnými stránkami politického vývoje na okrese i podílem ONV na úsilí o hospodářský rozvoj regionu při plnění plánů.

Práce svým obsahem navazuje na autorčinu bakalářskou práci,¹³⁷ která zachycovala vývoj na Jičínsku až do převzetí moci Komunistickou stranou Československa. Analyzuje proměny okresního národního výboru a jeho struktury s přihlédnutím na správní reformu z roku 1949 a následně další územně správní reorganizace z roku 1960.

Jednotlivé kapitoly jsou členěny podle důležitých mezníků doby. Na začátku roku 1948 byli v radě ONV Jičín zastoupeni členové i jiných politických stran než z KSČ. Změna nastala v únorových dnech, kdy se rovněž události na Jičínsku shodovaly s vývojem celostátním. Do funkce předsedy ONV byl opět zvolen Miloslav Folprecht; nahrazen byl Jiřím Zelinkou až v roce 1950. Hlavní politickou moc a vliv na okrese měl OV KSČ. Od něj přicházely veškeré příkazy a veškerá nařízení, které následně ONV promítl do svých směrnic a následně podle nich postupoval. V další kapitole počínající rokem 1949 je popsána územní reorganizace a její vliv na jičínský okres, do něhož náleželo po provedení reformy méně obcí než v období předešlém. Změny nastaly také ve funkční struktuře státní správy, v níž se objevilo několik nových funkcí (např. okresní tajemník, místní tajemník, újezdní tajemník atd.). Vedle nich nadále existovaly již dříve zřízené komise. Do funkce předsedy ONV zvolilo plénum, na příkaz OV KSČ Václava Vícha, který však vedl ONV pouze jeden rok. Změna předsedy nebyla jedinou personální změnou v první etapě činnosti „obnoveného“ okresního národního výboru. Na referentských funkcích se vystřídala celá řada osob. Z důvodu neustálých personálních změn neplnili referenti činnost řádně a zodpovědně. Rovněž první samostatné volby do národních výborů uspořádané v květnu 1954 ovlivnily personální vývoj funkcionářů ONV,

¹³⁷ DIVOKÁ, Aneta: Politický a správní vývoj okresu Jičín v letech 1945–1948. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové. 2013. Bakalářská práce.

přesto však řada členů rady zůstala stejná, jen si mezi sebou vyměnili funkce. Po volbách do národních výborů vstoupila v platnost další správní úprava. Na jejím základě byly zrušeny referáty a jejich agenda převedena na nově vzniklé odbory. Na rozdíl od referenta, jež mohl být členem rady ONV, byl vedoucím odboru pouze placeným úředníkem, a to až do reorganizace odborů v roce 1956. Po tomto roce mohl být ustaven vedoucím odboru opět i člen rady ONV.

Činnost ONV od roku 1957, již nedošlo k tolika zásadním proměnám jako v předešlém období. Značný vliv na personální obnovu měly volby v roce 1957. O zvolení se ucházela většina kandidátů, kteří se do té doby nijak ve veřejných věcech neangažovali. To však neplatí pro předsedu ONV; opět byl zvolen František Elis, který svou funkci vykonával od voleb v roce 1954.

Národní výbory se snažily o zapojení občanů do správy. Například ONV často pořádal besedy s občany, kdy se diskutovala například otázka ročního rozpočtu ONV nebo hospodářské otázky. K lepšímu kontaktu s občany mělo přispět také postupné zvyšování pravomocí národních výborů při druhé etapě decentralizace správy.

Padesátá léta byla na jičínském okrese spjata s likvidací řady spolků, s konfiskacemi majetku, se socializací vesnice atd. Sledovaná léta byla ovlivněna především povinností plnit pětiletý plán. Otázky plnění či neplnění se staly hlavními tématy na jednáních pléna a rady ONV v Jičíně. Například v zakládání JZD si jičínský okres vedl velmi dobře. Ke konci 2. etapy kolektivizace měla každá obec jednotné zemědělské družstvo.

Diplomová práce si nekladla za cíl postihnout veškeré události, k nimž v uvedeném období na jičínském okrese došlo. Pro sledované období existuje totiž celá řada archivních dokumentů, uložených mimo fondy ONV a OV KSČ, o něž se práce opírala. Pro budoucí studium bude proto třeba prostudovat především zápisy z jednotlivých MNV a podrobněji se zabývat také obecně politickým, hospodářským, sociálním a kulturním vývojem okresu. Z těchto širších hledisek by poté bylo třeba důkladně analyzovat dopad dění na okrese v dobovém tisku regionálním, případně i krajském a celostátním. Práce tak nabízí podněty k dalšímu studiu a podrobnějšímu zpracování celé tematiky.

Seznam pramenů

SOkA Jičín, Inventář Okresní národní výbor Jičín, (1945–1990)

SOkA Jičín, fond ONV Jičín, Zápisy ze schůzí pléna ONV, kniha č. 3-15, inv. č. 3-15

SOkA Jičín, fond ONV Jičín, Zápisy ze schůzí rad ONV, kniha č. 48-60, inv. č. 48-60

SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 15-17 , inv. č. 506-508

SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 113, inv. č. 712-720

SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 114, inv. č. 721-730

SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 115-118, inv. č. 740-758

SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 192, inv. č. 958-964

SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 193, inv. č. 965-972

SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 235, inv. č. 1005-1013

SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 239, inv. č. 1028-1029

SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 240, inv. č. 1030-1031

SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 281, inv. č. 1232-1242

SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 333, inv. č. 1357-1363

SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 376, inv. č. 1632-1642

SOkA Jičín, fond ONV Jičín, karton 377, inv. č. 1650-1660

Seznam literatury:

BALÍK, Hubert: *Národní výbory*. Praha 1983.

BARTOŇ, M. *Jičín*. Jičín 2008.

BERTELMANN, Karel: *Vznik národních výborů*. Praha 1956.

BERTELMAN, Karel: *Vývoj národních výborů do Ústavy 9. května*. Praha 1965.

ČECHÁK, Vladimír: *Vývoj veřejné správy v Československu a České republice (1945-2004)*. Praha 2004.

DIVOKÁ, Aneta. *Politický a správní vývoj okresu Jičín v letech 1945–1948*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2013. Bakalářská práce.

FELCMAN, Ondřej: Výzkum poválečného politicko-správního vývoje východočeských regionů na hradecké univerzitě. *Stopami dějin Náchodska 12*. Náchod: Státní oblastní archiv Zámrsrk – Státní okresní archiv Náchod, 2008. str. 227-244.

FRANCEK, J. *Dějiny Jičína*. Praha 2010.

FRANCEK, J. *Jičín*. Praha 2004.

FUSEK, J. *Organizace a činnost Okresních národních výborů*. Praha 1947.

Historický lexikon obcí České republiky 1869–2005. Praha: Vydal Český statistický úřad v Praze ve spolupráci s nakladatelstvím Daranus. 2006.

HUSÁK, A. *Únor 1948 v okrese Jičín*. Jičín 1978.

JANÁK, Jan, HLEDÍKOVÁ, Zdeňka, DOBEŠ, Jan: *Dějiny správy v českých zemích: od počátku státu po současnost*. Praha 2005.

JANÁK, Jan, KUBÍČEK, Jaromír: *Přehled vývoje ústavních a správních institucí v Československu od r. 1945. Soupis pramenů a literatury*. Praha 1972.

KAPLAN, Karel: *Československo v letech 1948-1953. 2. část, Zakladatelské období komunistického režimu*. Praha 1991.

KAPLAN, Karel: *Československo v letech 1953–1966. 3. část, Společenská krize a kořeny reformy*. Praha 1992.

LANGEROVÁ, Jitka: *Politický a správní vývoj okresu Polička v letech 1945–1960*. Hradec Králové, 1999. Diplomová práce.

LOKVENCOVÁ, Hana: *Správní a politický vývoj okresu Broumov v letech 1945–1960*. Hradec Králové, 1999. Diplomová práce.

MENCL, Jaroslav. *Historická topografie města Jičína*. Jičín 1949.

PAVELČÍKOVÁ, Nina. *Klíčové mezníky ČSR po roce 1945*. Ostrava 2008.

PTÁČNÍK, F. *Cesta k únoru: historicko-politická kronika Jičínska*. Jičín 1977.

SCHELLE, K.: *Vývoj veřejné správy v letech 1848–1990*. Praha 2005.

SVOBODA, Ivo. SCHELLE, Karel. *Základy organizace veřejné správy*. Ostrava 2007.

ŠTRAIT, J. *Listy z pokrokových dějin jičínského okresu*. Jičín 2006.

ŠVÁBOVÁ, Vladimíra: *Politický a správní vývoj na Zábřežsku v letech 1948–1960*. Hradec Králové, 2013. Diplomová práce.

Články z periodik

BERTELMAN, Karel. Deset let národních výborů. *Právník*, 1955, roč. 94, č. 5, s. 280-295.

Jednotně k volbám do Národního shromáždění a do národních výborů. Předvoj: *okresní noviny, orgán OV KSČ a rady ONV v Jičíně*, 1960, roč. 1, č. 11, s. 3-4.

Nové územní členění státu. *Národní výbory*, 1960, č. 15, s. 118-120.

Seznam použitých zkratek

ČSAD	Československá státní automobilová doprava
ČSD	Československé státní dráhy
ČSL	Československá strana lidová
ČSM	Československý svaz mládeže
ČSNS	Československá strana národně socialistická
ČSR	Československá republika
ČSSD	Československá strana sociálně demokratická
JZD	jednotné zemědělské družstvo
KAV NF	krajský akční výbor Národní fronty
KNV	krajský národní výbor
KSČ	Komunistická strana Československa
MH	místní hospodářství
MNV	místní národní výbor
ORD	okresní rada družstev
ORO	okresní rada odborů
OV KSČ	okresní výbor Komunistické strany Československa
OPK	okresní plánovací komise
OV TVS	okresní výbor pro tělesnou výchovu a sport
RNV	revoluční národní výbor
ROH	revoluční odborové hnutí
SČSP	Svaz československo-sovětského přátelství
SNB	Státní národní bezpečnost
SOkA	státní okresní archiv
ÚV KSČ	Ústřední výbor Komunistické strany Československa
ZNV	zemský národní výbor

Seznam příloh

Příloha 1: Přehled vedoucích funkcionářů ONV Jičín.....	72
Příloha 2: Personální složení ONV Jičín v roce 1949	73
Příloha 3: Seznam kandidátů do voleb v roce 1957.....	74
Příloha 4: Hranice okresu Jičín v letech 1945, 1949, 1960	75

Příloha 1: Přehled vedoucích funkcionářů ONV Jičín

Předsedové:

Miloslav Folprecht	1945–1949
Jiří Zelinka	1950
Václav Vích	1950–1951
Jaroslav Pulec	1951–1954
František Elis	1954–1959
Jaroslav Jaroš	1959–1963

Místopředsedové (náměstkové):

Josef Janata	1945–1950
Oldřich Novotný	1945–1950
Ladislav Páv	1945–1950
František Ptáčník	1950–1951
František Šmíd	1950–1951
Alois Dlouhý	1950–1951
František Elis	1951–1954
Václav Řeháček	1951–1960
Jaroslav Pulec	1954–1957
Zdeněk Lukeš	1957–1960

Tajemníci:

Bohumil Dudek	1949–1951
Jaroslav Kůtek	1951–1957
Karel Ježek	1957–1960

Příloha 2: Personální složení ONV Jičín v roce 1949

Roční ONV v Jičíně.

Předseda: Polpravní Miloslav
 Tajník: Bedřich Bohemil, Kopidlno 15.4.1949.

Kateřina: Vnitřní věci: Polpravní Miloslav, Jičín
 " plánovací: Blahobý Alois, Jičín
 " nář.vev. František, Jičín
 " škola a sev. Zahradová Bohuslav, Jičín
 " osv. a prom. Knížek František, Štěpánov. Ves.
 " zářevotná: Příbyl Karel, Jičín
 " finanční: Blátek Václav, Jičín, VÚ
 " hospodářský: Procházka Josef, Jičín
 " zemědělský: Dvorník František, Doubrava
 " div. výř. a vše. Hlaváčková Františka, Jičín
 " technický: Kratochvíl Alois, Bartošov.

Členové pánů:

Kubík Václav, rolník, Duchcov, pp. Štěpánovice
 Štěpán František, rolník, Prodešice pp. Dlouhá Lada
 Lukáš Josef, rolník, Dřevčice pp. Štěpánov.
 Štěpán Josef, dělník, Jičín
 Píseň Josef, rolník, Třebíčov
 Hofman Josef, rolník, Václav pp. Kopidlno
 Štěpán Mil. bestičný, Doubrava, pp. Kopidlno
 Vališka Karel, dělník, Štěpánovice oskrover
 Hofman Václav, dělník, Štěpánovice
 Herdík Bohemil, rolník, Dřevčice
 Holý Josef, elektrotechnik, Dřevčice
 Vlček Jaroslav, ředitel ČSD Jičín, autobusy
 Štěpán František, zemědělec, Štěpánov pp. Václav
 Brzobohatá Anna, v. zemědělec, Štěpánov
 Kubánek Josef, ředitel Kopidlno, oskrover
 Růček Mil. dělník, Litán, oskrover
 Hlaváčková Josef, dělník, Holín
 Štěpán Josef, státní č. 20, Jičín
 Glava Václav, dělník, ONV Jičín

SOKA Jičín, fond ONV Jičín, kniha č. 5, inv. č. 5.

Příloha 3: Seznam kandidátů do voleb v roce 1957

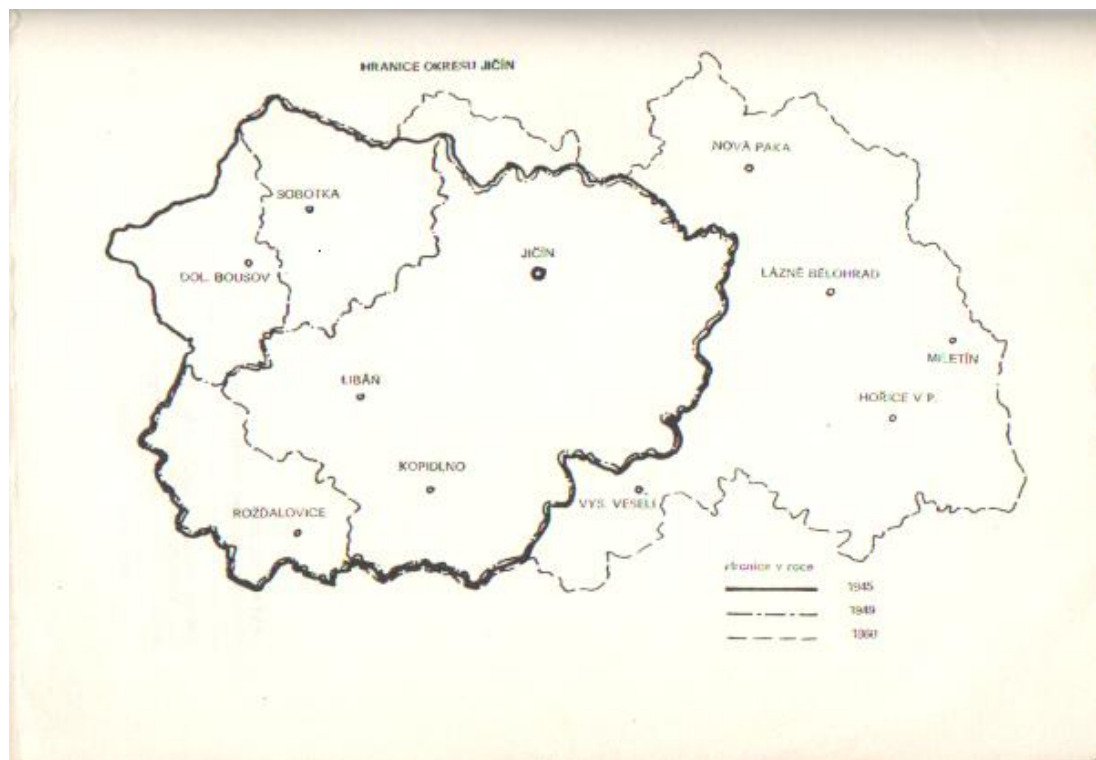
Seznam kandidátů do ONV.

Vol. čís.	Jméno a příjmení	svěží	zaměstnání	bydliště	
1	Krejčířová Ludmila	Kř	zámečnice	Jičín, Školovská	238
2	Dr. Křížek Jaroslav	Kř	prokurátor	Jičín, Jaroslavská	231
3	Lepátová Anna	Kř	zámečnice	Jičín, Švarcova	140
4	Mancusová Anna	Kř	profesořka	Jičín, Tyršova	107
5	Karel Jaroslav	Kř	čtyřboček	Jičín, Dolanská	417
6	Dvořáková Vlasta	Kř	účetní	Jičín, Irm. Geislové	10
7	Dr. Kozáček Jiří	Kř	zámečnický	Jičín, Masarykova	70
8	Mládek Jaroslav	Kř	zámečnický	Jičín, Masarykova	69
9	Jelák Karel	Kř	účetník	Jičín, Spáčilova	471
10	Mlýnský Alois	Kř	účetník	Jičín, Štefanikova	106
11	Šejbalová Bohumila	Kř	taj. ÚV	Jičín, Mlýnský	101
12	Lukáš Jiří	Kř	účetník	Jičín, Jungmannova	37
13	Klaňáková Františka	Kř	účetnice	Jičín, Tylova	30
14	Šedivák Václav	Kř	zámečnický	Jičín, Jed. Četev.	432
15	Kučák Václav	Kř	předseda JTD	Lázně	21
16	Sedláček František	Kř	ONV	Jičín, Dev. Vrátná	649
17	Špička Jan	Kř	šlech. JTD	Lázně	21
18	Šeltyš Josef		techn. úředník	Popovice	9
19	Kryštof František		úředník	Lh. Želenecká	49
20	Trubacek Ladislav		taj. ÚV KČP	Jičín, Mlýnský	106
21	Vích Václav		předseda JTD	Taš	33
22	Durák Josef		předseda JTD	Šarátice	107
23	Pišora Karel		taj. ÚV ČSM	Kováč	44
24	Kučák Josef		šlech. JTD	Staré Město	11
25	Vilpík Jaroslav		zámečnický	Václav	10
26	Suchman Václav		rolník	Čelč	58
27	Valeš Josef		zámečnický	Slavonice	11
28	Jelák Josef		ved. inženýr. státn.	Ústevnice	
29	Krása Jaroslav		zámečnický	Kapitál 145	
30	Krejčíř Alois		zámečnický ČSD	Šarátice	40
31	Elie František		zámečnický	Jičín, Jungmannova	57
32	Šípa František		zámečnický	Lázně, Dvůr armády	31

33	Čuban Jaroslav	36	kovář	Lhota Želenecká	
34	Havlík Josef	29	trakt. STS	Ústevnice	14
35	Rejha Antonín	50	dělník	Sedlčice	88
36	Švarc Jaroslav	35	dělník	Dětenice	
37	Max Jaroslav	44	učitel	Žitovlice	
38	Tichý Karel	32	agr. STS	Rožňalovice, Husova	120
39	Fous Josef	29	zam. Jednoty	Jičín, Irm. Geislové	2
40	Čejka Ladislav	52	dělník	Košík	5
41	Vaniček Jan	44	učitel	Ledce	100

SOKA Jičín, fond ONV Jičín, karta 281. inv. č. 1333.

Příloha 4: Hranice okresu Jičín v letech 1945, 1949, 1960

PTÁČNÍK, F. *Cesta k únoru: historicko-politická kronika Jičínska*. Jičín 1977.